

SZÍNHÁZ

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET 2007. MÁRCIUS

THOMAS KYD SPANYOL TRAGÉDIA

Fordította: Szabó Stein Imre

SZEREPLŐK

ANDREA SPANYOL DON SZELEME
A BOSSZÚ

A SPANYOL KIRÁLY (Király)
DON CYPRIAN, Castilia hercege, a király öccse
LORENZO, Don Cyprian fia
BEL-IMPERIA, Lorenzo húga
A SPANYOL FŐVEZÉR (Hadügyminiszter)
A PORTUGÁL ALKIRÁLY (Kiskirály)
DON PEDRO, az öccse
BALTHAZAR (Herceg), a fia
ALEXANDRO } portugál nemesek
VILLUPPO }
PORTUGÁL KÖVET (Nagykövet)
HIERONIMO, Spanyolország marsallja^I (Főügyész)
ISABELLA, a felesége
HORATIO, a fia
PEDR(INGAN)O, Bel-Imperia szolgája
SERBERINE, Balthazar szolgája
CHRISTOPHIL, Lorenzo szolgája
LORENZO APRÓDJA
HÓHÉR
BAZARDO, festő
JAQUE, Hieronimo szolgája

Három őr, küldönc, főügyészhelyettes, Isabella komornája, két portugál,
három spanyol állampolgár, Don Bazulto (Senex) öregúr, portugál nemesek,
katonák, hivatalnokok, tanácsadók, lobbisták, alabárdosok

Az első némajáték szereplői: három király, három lovag, egy dobos

A második némajáték szereplői: Hymen és két fáklyavivő

SZEREPLŐK HIERONIMO DARABJÁBAN

SOLIMAN, török szultán (BALTHAZAR)
ERASTO, Rhodos lovagja (LORENZO)
BASA (HIERONIMO)
PERSEDA (BEL-IMPERIA)

^I Eredetileg Knight Marshall, vagyis a királyi ház marsallja, akinek a korabeli Angliában fennhatósága alá tartozott a királyhoz, tehát a legmagasabb körökhöz címzett perekben és jogvitákban az ítélkezés.

ELSŐ FELVONÁS

I. SZÍN

Belép Andrea szelleme, s vele a Bosszú

ANDREA

Mikor lelke örök matériája
Még rabként ült buja húsomba zárva,
Hol kedv nélkül lesték egymás kegyét, a
Kormány közeli udvaronca voltam;
Egy spanyol, kit Don Andreának hívtak.
Pedigrém jó volt, mégis mily kevés
A túlzott kegyhez, mit rám mért a sors:
Mert tacszkókorom bimbós tavaszán,
Szívós munkával, úgy, ahogy az jár,
Az enyém lett egy nem akárki nő –
Édes Bel-Imperia, ez volt ő.
De gyönyöröm nyarán termésemet
A halál tele dérral csípte el,
Lemetszve ágáról szerelmemet...
Hogy kiújult a portugál viszály,
A halál torkába dugtam fejem,
S lelke kisiklott sebem szorosán
Sebesen keresve útját a mély
Acheronnak lüktető folyamához;
Csakhogy a révész, a mogorva Charon
Azt mondta, hogy temetetlen halott
Ne ücsörögjön utasai között.
Kétszer hált a tenger ölen a nap,
S oltotta forró szerszámát a hab,
Mikor Horatio, a főügyész
Fia végre rendben eltemetett.
Most már a pokol komposa örült,
S leszállított a nyálkás partokon
A dögletes tó, Avernus vizéhez.
Ott Cerberus sok fejét szétbeszéltem:
A szép beszéd vitt át a főkapun.
Nem messze, tízezer lélek között
Ott ült Minos, Aeacus, Rhadamantus;
Vándorgó szellemem indult is már az
Útlevelért folyamodók között,
Mikor Minos előhúzza a sors-
Szelvényemet, múltam rovott kövét,
S így szólt: „E fanatikus halt és élt,
Sőt háborúzott a szerelemért,
Addig, míg elvesztette mindenét.”
„Egyszerű – így Aeacus –, küldjük át
A szerelmesek közé bolyongni
Zöld mirtuszok s bús árnyú ciprusok
Alatt, míg tart a parttalan idő.”
„Na ne! – szólt Rhadamantus –, jámborul
Enyelgők közé harcost nem tehetsz!
Ahol meghalt, küldd a harc mezejére,
Hol Hectort nyúzza örök görbe kín,
S hol Achillesben megszakad az ín!”
Ekkor Minos, legendesebb a három
Bíróm közül, lezárta a vitát:
„Menjen – mondta –, az alvilág ura
Döntse el sorsát: engedjük tovább!”
S helyben megkaptam az útlevelet.
Örök sötétség rémárnyai közt
Haladtam Plutóhoz, és láttam annyi
Szörnyűt, hogy száj sorolni, toll megírni,
Agy megszülni azt nem tudná soha.
Három út volt ott: az, mi jobbra nyílt,
Az előbb említett mezőkre vitt,
Hol a szív s a fegyver rabjai élnek,
De egyik fajta sem vegyült velem.
Egy balra rohant, hirtelen töréssel
A pokol mélyébe szakadt alá,
Hol fényküllőiket fenik a Fúriák,
És Ixion forgatja örök kerekét,
Olvadt aranyat nyelnek uzsorások,
Kéjencnek kígyóval veszik eszét,
Tágra nyílt sebe gyötri a gyilkost,
Ólomlevesben forr hamis tanú,
S minden gaz bűn ezer kinnal lakol.
E két út közt a középsőre hágtam,
S láttam az elysiumi mezőt,

BOSSZÚ

Jön a spanyol király, a hadügyminiszter, Don Cyprian és Hieronimo

KIRÁLY
HADÜGYMINISZTER

KIRÁLY

HADÜGYMINISZTER

KIRÁLY

HADÜGYMINISZTER

KIRÁLY

DON CYPRIAN

KIRÁLY

HADÜGYMINISZTER

Közepén a pompás, komor torony,
Fala bronz, minden kapuja gyémánt;
Itt találtam Plutót s Proserpinát.
Térdre rogyva mutattam az okmányt,
Proserpina dobott egy szép mosolyt,
És kérte szépen, bíróm ő legyen.
Repesett Plutó, s csókkal válaszolt.
„Indulj, Bosszú – sügta Proserpina –,
Vezesd most őt a szarukapun át,
Min igaz álmok suhannak az éjbe!”
Csak kimondta, s idekeveredtünk –
Szemhunyas ha volt... Gőzöm sincs,

hogyan!
Tudd meg, Andrea, hogy megérkeztedél:
Látni fogod halálod szerzőjét,
Don Balthazart; s hogyan veszi vérét,
Szerzői jogát Bel-Imperia. Jöjj:
Itt ülve nézzük a mizériát,
S drukkoljuk végig a tragédiát!

2. SZÍN

Nos, te hadügyér, hogy boldogulunk?
Jól, uram, kivéve azt a néhány
Boldogtalant, aki megboldogult.
Jó jel a tréfás hangulat s e pöz,
De mért a lélekszakadt sietség?
Nyögd ki már: miénk hát a győzelem?
Miénk bizony, uram, kis veszteséggel.
Fizeti a sarcot a portugál?
Fizet, s a vazallusod ezentúl.
Hála a mennynek s kormányzójának,
Kinek kegyes keze kieszközölte.
*O multum dilecte Deo, tibi militat aether,
Et conjuratae curvato poplite gentes
Succumbunt: recti soror est victoria juris.*²
Köszönet neked, szerető öcsém.
S te, hadügyér, fejtsd ki, de tömören,
A történekről álláspontodat,
Hogy új híreid csikó öröme
A régi bizalom hátára hágva
Mélyre hasson, s szüljön magas rangot;
Hú szolgáltnak ez adjon hangot.
Hol a spanyol és portugál határa
Összenő, ott találkozott a két
Sereg büszkén öltözve a halálra.
Mindkettőn fegyver, bennük félsz s
remény,

Mindkettő pózol s felfújja magát,
Mindkét henccegő rázza sisakját,
Üvölt a síp, dobol a hangorkán,
Mint két szörny, harap a láрма az égbe,
Hegy, völgy s a folyók bújnak fedezékbe,
S maga a mennybolt félve félrenéz.
Nos, mindkét sereg ékbe tömörült,
Sarkain lövészek bő sora állt.
Ám még nem tört ember ember ellen,
Mikor a legjobb lövészek raját
Előretoltam a hátvéd közül,
S velük új szárnnyal formáltam elől.
Közben a tüzéség tombolni kezd,
S pár életet a bátorság kikezd.
Most Don Pedro, lovastábornokuk
Egy zászlóaljjal bátran nekünk vág,
Hogy a sorainkat összezavarja.
Erre Don Rogero, jó emberünk
A puskásokkal sorban elé áll,
S megállítja a gonosz törtetést.
Míg kavargtak forró zúrzavarban,
A két sereg megindult, összecsaptak.
Zajuk mint az őtjögő óceán,
Mikor hörögve fordul bamba ár

² Claudianus Rómában élő görög költő *De Tertio Consulatu Honorii* című művéből.

A parti sziklák fuldokló falán,
Hogy elnyelje a szomszéd földeket.
Míg Bellona hol itt tombolt, hol ott,
Jégeső rajokban golyó-legyek
Szúrták a lándzsáktól sötét eget.

*Pede pes et cuspidē cuspis;
Arma sonant armis, vir petiturque viro.*³
Hullottak mindenfelé mint legyek
Az emberek, kit csonkolt, kit levágott
A vas; itt test hever, ott lecsapott
Feje, lábat és kart öklend a fű,
Halott vértjén lovak bele csorog,
És szennyben fuldokol a vérmező.
E zúrvarban három óra telt el,
S a győzelem még nem hajlott semerre.
Ekkor Don Andrea s lándzsásai
A középfronton oly nagy rést ütöttek,
Hogy megrendült s hátrált a sokaság,
Ám a portugál herceg, Balthazar
Friss erőt hozott, s visszafordította
Embereit; s így kiújult a harc.
Ekkor esett el Andrea, ki jó
Harcos volt, de rosszabb, mint

Balthazar, ki

Teteme fölött hengegett vadul,
És büszkén alázta becsületünk,
Mikor a vadság s hűség egyszülött
Fia, a főügyész Horatiója
Párbajra hívta ki a herceget.
Viaskodásuk nem tartott soká,
A herceg szállva hagyta el lovát,
S Horatio fogságába esett.
Látva bukását, mind futni kezdett,
Lövészeinknek ez volt csak a kezdet,
S míg a nap nyugatra nyugodni tért,
Takarodóig ontották a vért.

KIRÁLY

Köszönet, uram, a jó hírekért,
És hálaánk szerény előjeleként
Vedd és hordd ezt királyod kedvéért!
(*A hadügyminiszternek adja a láncát*)
De mondd, megkötöted-e a békét?

HADÜGYMINISZTER

Egyelőre feltételes békét;
Ha és amennyiben rendben fizet,
Seregünk haragját megfékezted:
Alkirályuk aláírta az okmányt,
(*A királynak nyújt egy papírt*),
S egyben ünnepélyes esküt is tett,
Hogy míg él, neked adót fizet.

KIRÁLY

E szavak, tettek rád jó fényt vetnek.
S te, főügyész, szökdécselj örömdobban,
Hisz a te fiad nyert ma aranyérmet.
Éljen soká, míg hű alattvalód,
És vesszen hamar, ha alávalód!

HIERONIMO

Távolról harsona szól

KIRÁLY

Megkapjátok, amit megérdemelték.
Mindketten... Mért harsog a trombita?
Azt jelzi, hogy katonáid, uram,
Már mint kik túléltek a szerencsét,
Hogy érted harcoltak, idevonulnak,
Hogy megmutassa neked mind magát –
Már ki megmaradt. Így szólt a parancs.
A látvány jól demonstrálja, uram,
Hogy mind – kivéve mintegy
háromszázat –
Épségben s dús zsákmánnyal visszatért.

Bevonul a sereg; a fogoly Balthazar Horatio és Lorenzo között lépdel

KIRÁLY

Örömteli látvány. Csak jöjjenek!

Bevonulnak, elhaladnak előtte

HADÜGYMINISZTER

Az ott a tüzes portugál herceg,
Akit az unokaöcsém vezet?
Az volt, uram, a portugál herceg.

KIRÁLY

HIERONIMO

KIRÁLY

De ki volt ő a másik oldalán?
Úgy markolja, mint nyertes az érmét..
Az én fiam, fiam, kegyes uram,
Kitől, zsenge kisgyerek korától,
A szerető szívem csak jót remélt,
De eddig éretlen volt, zöld dió,
S örömmel lelkelem nem töltötte el.
Hadd vonuljanak újra fel előttünk,
Hogy szót váltani alkalmunk legyen
Hős rabunkkal s iker őrzőivel!
Hieronimo, nagy öröm nekem,
Hogy a fiad ügyessége révén
Részvényese lettél te is a sikernek.

Bevonul újra a sereg

Hozd ide a portugál herceget,
A többi elmehet! De mielőtt
Távornak, kapjon minden emberünk
Két aranyat, a tiszték meg tizet;
A nagylelkűség nagy tétben fizet!

Mindenki el, kivéve Balthazar, Lorenzo és Horatio

BALTHAZAR

Üdv, Don Balthazar, köszöntlek, öcsém,
S neked is örülök, Horatio!
Az apád inkorrekt viselkedése,
Az, hogy elfelejtett adót fizetni,
Kesztetés kezünket pofonra ingerli,
De megtapasztalod: nagylelkű vagyok.
Hogy békeidőben tört be hozzád,
Harci kudarc gyógyítja a botlást;
Rossz lapot húzott, most már nem vitás.
Meggyengült, az embereinek lóttek,
Zászlóin alkony, presztízse oda,
A fia kivan, a szíve korrodál –
Ennyi szenvedés tisztáz egy hibát.
Nos, ha betartják, a fegyverszünet
A háborúval stramm békét szület.
Te pedig élj, ha nem is szabadon,
Járj úgy, mint akit nem nyom

KIRÁLY

szolgajárom,
Mert úgy hallok, vannak erényeid,
És melletted szól a megnyerő látszat.
Iparkodom méltó lenni e kegyre.
De mondd, akikkel így összenőttél:
Most melyikük foglya vagy? – Nem értem.
Az enyém, uram.

BALTHAZAR
KIRÁLY

LORENZO
HORATIO
LORENZO
HORATIO
LORENZO
HORATIO
KIRÁLY

Az enyém, uram.
E kéz ragadta zabláján lovát.
Úgy, hogy leszállítottam utasát.
Fegyverére én tettem rá kezem.
Úgy, hogy előbb én kivertem kezéből.
Engedjétek már el! Jótállok érte.

Elengedik

BALTHAZAR

Mondd meg te: kinek adtad meg magad?
Ennek szokásból, annak szorongásból,
Ez szépen beszélt, az ütött, hol ért,
Ez békét mondott, az bakót ígért,
Ez közel került, az nem könyörült;
Az a helyzet, mindkettő igényelhet.
Ha nem tudnám, hogy bölcs vagy s
igazságos,
Ha nem tűnnék az ügyben elfogultnak,
Az érzelmek s az iratlan szabályok
Fiam igazát védetnék velem.
Mert van, ki megöli az oroszlánt,
S van, ki a talált bőrbe belebújik,
Halott oroszlánt hergel gyáva nyúl!
Higgadj le, főügyész, nem maradsz alul,
S kedvéért fiad sem jön ki rosszul.
Elfogadjátok mind döntésemet?
Legnagyobb vágyam, hogy elébe álljak.
Ha két szék közt a pad alá ülök:
Akkor is!

HIERONIMO

KIRÁLY

LORENZO
HORATIO

KIRÁLY

Úgy szűnjön meg a viszály.
Mindkettő érdemel, mindkettő nyer.
Unokaöcsémé a fegyver és

³ Bizonytalan forrás. Latin. Ford.: *Láb a lábra, kéz a kézre, fegyver fegyverre és ember az emberre tör.*

A ló; fegyvert és egy lovat nyertél.
 Horatio, te bírtad megadásra,
 Váltásdíját neked fizesse meg,
 Az összegről közösen döntsetek.
 Lorenzónál lesz a herceg fogoly,
 A hercegtartás komoly vagyoni
 Helyzet, Horatio háza a sleppnek
 Sem elég. Jóllehet te gazdagabb vagy,
 Az erszény s erény két külön dolog;
 A herceg páncélja Horatióé.
 Mi a véleményed, Don Balthazar?
 Helyes, uram, feltéve, hogy a Don
 Majd velünk együtt lóghat szabadon,
 Mert merészségét tisztelem nagyon.
 Horatio, lógva ne hagyd hívedet!
 Most jutalmat osztok a katonáknak,
 S foglyunk vendége lesz a lakománknak.

BALTHAZAR

KIRÁLY

El mind

3. SZÍN

A portugál udvar

Bélép a portugál alkirály (Kiskirály), Alexandro, Villuppo és mások

KISKIRÁLY
 ALEXANDRO
 KISKIRÁLY
 ALEXANDRO
 KISKIRÁLY

Elment a spanyolokhoz követünk?
 Két napja már, uram, hogy útra kelt.
 Vitte magával a kirótt adót?
 Vitte, uram.
 Hát nyugodj itt, hol csak elnyugodhatsz,
 S etesd bánatod száraz sóhajokkal;
 Mi belül tört el, könnyet nem ereszt.
 De mért is ülök itt, idefent a trónon?
 Egy nyomorult ott lent, a porban gyónjon!
(Leveti magát a földre)
 Még ez is túl magas a szerencsémhez,
 A helyzetemnél több színttel feljebb.
 Jaj, föld, emésztő fekete epe,
 Mard, kinek nyomorúság végzetel!
 Hagyj itt! Mélyebbre már nem eshettek.
Qui jacet in terra non habet unde cadat.
In me consumpsit vires fortuna nocendo,
Nūl superest ut jam possit obesse magis.⁴
 Ha! A sors a koronámra gondol!
 Ez kell? Itt van – csak nyugodtan tombolj.
 A gyászruhám, az nem hiszem, hogy kell;
 Csak mi kellemes, azt irigyled el.
 A végzet buta, vaksi és gonosz,
 Röviden lát, nem látja érdemem,
 Nagyothall, nem hallja, hogy kérlelem,
 S ha hallaná is, cinikus agyát
 Nem hatja meg a fájdalom, a gyász.
 Tegyük fel, megindul – akkor mi van?
 Mit ér annak segélynyújtó keze,
 Ki lábát kőomlásban veti meg,
 És pöffös szélként szárguld az esze?
 Úgy sincs felelet, mért nyüszítetek hát?
 Persze, a panasz hígítja a gyászt.
 A törtetésem szegte nevem nyakát,
 Békét szegtem, s a háború kitört,
 A vagonom a háborúban elfolyt,
 Embereim vére lett a folyó,
 Min örömmöm, reményem, az egyetlen
 Esélyem, drága fiam is lefolyt.
 Mért, mért nem mentem én a háborúba?
 Haltam volna meg, mindkettőnk helyett!
 Én már a tél vagyok, ő zöld tavasz volt,
 Végén jártam én, ő az elején.
 Kétségtelen, uram. De a herceg él.
 Él? Hol? Hol él?
 Spanyolországban mint hadifogoly.
 Úgy már vérét vették apja helyett.
 Az megsértené a hadi jogot.
 Nem hezitál, ki bosszún meditál.
 A vak bosszú is megnézi a pénzt.
 Nem: ha élne, a híre ideérne.

ALEXANDRO
 KISKIRÁLY
 ALEXANDRO
 KISKIRÁLY
 ALEXANDRO
 KISKIRÁLY
 ALEXANDRO
 KISKIRÁLY

⁴ Latin. Kyd saját szövegkreálmánya; forrása talán Seneca és Alanus de Insulis lehet. Ford.: *Ha valaki elterül, földnél mélyebbre nem kerül; bennem már kitombolta magát a sors; semmi sem árthat nekem többé.*

ALEXANDRO
 KISKIRÁLY
 VILLUPPO

KISKIRÁLY

VILLUPPO

ALEXANDRO
 KISKIRÁLY

VILLUPPO
 KISKIRÁLY

ALEXANDRO
 KISKIRÁLY

Alexandrót elhurcolják

VILLUPPO

Spanyol udvar
Jön Horatio és Bel-Imperia

BEL-IMPERIA

HORATIO

De a rossz hír jár gyorsabb szárnyakon.
 Hagyjuk a hírversenyt – fiam halott!
 Bocsáss meg a rossz híreket hozónak,
 De én tudom, uram, mi lett fiaddal.
 Beszélj! Bármilyen is az, jutalmat kapsz,
 Fülelem már várja a csapást. A sors
 Töltötte fel szívem akkumulátorát.
 Állj fel, ha mondom, s add elő mesédet!
 Akkor halld meg, amit e szemek láttak!
 Mikor a két sereg összehajolt,
 Fiad a legsűrűjébe hatolt,
 És fantasztikus vadsággal növelte
 Hírnevét. Láttam, ahogy öltre ment
 A spanyol vezérkar nagyfőnökével,
 De Alexandro, ki most itt szorong,
 A bátor, buzgó barát bő mezében
 – Mintha az ellenfelet venné célba –
 Hercegünk hátába lőtt egy golyót.
 Először megrogyott Don Balthazar,
 Földre zuhant, mindnyájan menekültünk.
 Ha életben marad, miénk a nap!
 Elképesztő mese! Te aljas féreg!
 Kuss, ha mondom! Villuppo, mondd
 tovább!

Fiam tetemének sorsa mi lett?
 Azt a spanyol sátrakhoz vonszolták.
 Rossz álmaim előre megmondták!
 Te hamis, hálátlan veszett kutya,
 Mivel bánthatott meg így Balthazar,
 Hogy ellenség kezére adtad őt?
 Ezüstből van a hold, azt ugattad,
 Spanyol ezüsttől lettél feledékeny?
 Vagy tán, mivel Terceira ura vagy,
 Azt remélted, ha őt s engem megölnek,
 A te fejedre pottyan koronám?
 De törtetésem kitőri nyakad.
 Igen, ezért folyattad a vérét,
(Mégfogja a koronát, és a fejére teszi)
 De viselem, míg vérbe fojtanak!
 Már elnézést, talán meghallgatnál!
 El vele! Látni őt földi pokol.
 Űl, míg hivatalos döntést hozunk.

Ha Balthazar halott, öljétek meg!
 Villuppo, gyere a jutalmadért!
(El)
 Gonosz kis mesém eszi a király,
 Alexandro: beteszik a kaput;
 Így boldogul egy sikeres hazug!

4. SZÍN

Señor Horatio, helyben és most
 Kell hogy megkérjelek, mondd el, hogyan
 Halt meg valójában Don Andrea,
 A gyűjteményem legszebbik virága,
 És halálában gyönyöröm sírágya.
 Iránta érzett s irántad érzett... Nos,
 Vállalom a beszéd súlyos terhét,
 Mit, reméljük, a könny nem fojt belém.
 Mikor a két sereg eggyé vált,
 Lovagod a legsűrűjébe állt,
 S érted a legnemesebb fába, Don
 Balthazarba vágta a fejszéjét;
 Egy másnak estek, hosszú volt a harc,
 Szívüknél talán csak hangjuk nagyobb,
 Egenlő erők döftek döglesztőn,
 De Nemezis, a kiszámíthatatlan,
 Irigy lett a vakmerő Andreára,
 S rövidre vágta életfonalát.
 Álruhát öltött, páncélt vett magára
 – Mint Trója falánál Pallas Athéné –,
 S fejszések friss csapatával előtört,

Kik kivágták lova hasát, s a földre
Verték lovasát. Így Don Balthazar
Előnyhöz jutott, és nem habozott:
Könyörtelenül lecsapott, s addig
Nem nyugodott, míg Andreában élet
Lobogott. Én, kit tömjénként fojtott
A fájdalom, – késve – előretörtem,
És foglyul ejtettem a herceget.
Vágtad volna le, ki levágtá őt!
Mi lett vele, a holttest elveszett?
Nem, főképp arra mentem, hogy mentsem,
S nem is hátráltam, míg nem sikerült.
Felkaptam, és a karomba ragadtam,
Saját sátramba cipeltem a testet,
Ott lefektettem, könnyel megittattam,
S búcsúztam tőle mint egy hű barát.
Hiába sírtam, a sápadt halál
Nem adta vissza, mit lopva talált.
Nem sok, tudom, de egyet megtehettem:
Illó módon végül eltemettem.
Halott kezében ez a kendő volt,
S látod, barátom emlékére hordom.
Felismerem. Bárcsak hordhatná még.
Mert ha hordaná, élne, és ha élne,
Értem hordaná, hiszen tőlem kapta;
Búcsúajándék volt, most már tudom.
Viseld te mostantól, értem és érte,
Hisz utána te következel... Mármint
Életben, halálban barát maradtál,
S míg Bel-Imperia szíve dobog,
Hálás neked... Így értem a dolgot.
S én, *madam*, nem hagyom ki az esélyt,
S lelkesen megteszek mindent önért.
De most, ha úgy tetszik, s ha megbocsát,
Megyek, s felkeresem Don Balthazart.
Apja, a herceg így rendelte el. (*El*)
Menj, Horatio, hagyj csak egyedül,
Nincs kedvem semmihez, a bú megül.
Mit ölöm itt magam, ha Andrea
Halála egy új szerelem nyitánya?
Persze csak mert a barátom barátja,
Csónakázhat itt bent, lelke táván.
Hogy találhat öblöt új érzelem,
Ha a régi halálát zokon nem veszem?
Döntöttem: szeretem Horatiót,
És ez fölveri majd gyűlöletem,
S majd Balthazar, szerelmem hentesé
– Mikor kezem körül legyeskedik –
Merenghet, mit tesz vele a merev
Gyűlölet.
És banni fogja, hogy megszületett!
Mert mi más az, mint gyilkos gyávaság,
Legyűrni százan egyetlenegyét,
Majd sunyin beszélni havat-hetet?
Ni, jön a gyilkos, mint kit megidéztek.

Jön Lorenzo és Balthazar

LORENZO
BEL-IMPERIA
LORENZO
BEL-IMPERIA
BALTHAZAR
BEL-IMPERIA
BALTHAZAR
BEL-IMPERIA
BALTHAZAR
BEL-IMPERIA
BALTHAZAR
BEL-IMPERIA
BALTHAZAR
LORENZO

Mi ez a méla, lakonikus séta?
Hogy egyedül legyek, pont az a célja.
Húgom, a herceg pont látni akar.
És nagyon úgy látom, hogy szabadlábom.
Érzelmek rabjaként lábadozok.
Úgy börtönével csak áltatja magát.
Hisz nem szabadulok, folyton úgy áll!
Inkább állítson fel más tévhitet!
És ha azt hiszem, zálogban szívem?
Drága lesz az, majd megfizet érte!
Ha nem ott dobog önnél, meghalok.
Őn teljesen szívtelen, s mégis él!
Csoda!

Mire csak a szerelem képes!
(*félre, Balthazarhoz*)
Héj, ne nyomd a sódert órákon át;
Csak mondd ki, mit akarsz, s álljunk
tovább.

BEL-IMPERIA
BALTHAZAR

Ha menthetetlen, mért sír a beteg?
Hát kegyes kegyedhez siránkozom,
Szűz válaszdottól függ állapotom,

Szeplőtlen tőkély: csak rád gondolok,
Arcod tükre, mint egy bokor orgona,
Kebled bő belvize szívem horgonya...
Attól tartok, az úr félrebeszél,
S menten elfúj engem a bolond szél.

Bel-Imperia elindul, elejti kesztyűjét, melyet a belépő Horatio felkap

HORATIO
BEL-IMPERIA
BALTHAZAR
HORATIO
LORENZO

A kesztyűje, madam!
Kedves. Fogadd el fáradságodért!
Jó ütemben hajlong, Horatio!
És több kegyet arattam, mint kijár.
(*félre*) Ne szegje kedved, ami itt történt,
Olykor a nő – nos – kiszámíthatatlan:
Ez csak egy renyhe, átmeneti felhő,
S én leszek a hátszél, ami elfújja.
Addig is, törjük fejünk az időt;
Henyéléssel, sporttal hogy verjük agyon.
Uraim, a király pont erre tart.
Nagy banzáj lesz a portugál követ
Tiszteletére; minden készen áll.
Úgy legjobb itt bevárni a királyt,
Hazám követét illőn fogadom,
S ő majd minden hírt nekem elkotyog.

Jönnek a meghívottak, kürtösök, a spanyol király és a portugál követ

KIRÁLY
NAGYKÖVET
BALTHAZAR
KIRÁLY

Nézd, követ úr, milyen dolga van nálam
Urad fiának, fogoly Balthazarnak.
Választás dolga: háború és béke.
Királyunk bús, a portugálok sírnak,
Mert úgy tudják, Don Balthazar halott.
(*félre*) Milyen igaz: a szépség lekaszált!
Uram, legfeljebb egy élő halott:
Ki Lorenzóval, élve eltemetve,
Fulladozik udvari örömlökben,
S a király kegyétől roskadozik.
Hagyd az ömlengést vacsora utánra;
Ülj asztalunkhoz, s vegyél jókedvünkből!

Helyet foglalnak az ünnepi asztalnál

A második fő helyre, herceg úr!
Ülj le, testvér, te meg oda, Lorenzo!
Horatio, ma te vagy a pohárnok,
Rászolgáltál a megtiszteltetésre.
Essünk neki, urak! Most Spanyolország
S Portugália egy hajóban ül;
Megjött az adó, helyreállt a béke.
De hol az öreg Hieronimo?
Azt ígérte, ma mulatunk egy jót,
S megrendez egy szuperprodukción.

Jön Hieronimo, kezében dobbal, három Lovag, mindhárom címerpajzsot tart a kezében. Behív három Királyt. A Lovagok elveszik a koronájukat, és foglyul ejtik a Királyokat

HIERONIMO

Hieronimo, tetszetős a mókád,
De nem értem az allegóriát.
A pajzsát feltartó első lovag
(*Elveszi az első Lovag pajzsát, és átadja a Királynak*)

Gloster grófia, angol Róbert. Mikor
Albionban István uralkodott,
Huszonötezer emberrel betört
Portugáliába, és földre gyűrte
Az akkor épp mór portugál királyt,
Ki nyögte, húzta az angol igát.
Portugál barátom, most láthatod,
Mivel nyugtasd királyod és magad;
Kényelmetlen helyzet, de volt rosszabb is.
Hieronimo, ki a második?
A pajzsát átadó másik lovag
(*Megismétli az iménti játékot*)
Az angliai Edmund, kenti gróf,
Mikor Richárd király uralkodott,
És szétverte Lisszabon falait,
És legyőzte a portugál királyt.
Ezért, s hasonló tettei miatt

KIRÁLY Lett belőle később York hercege.
Megint egy megkerülhetetlen tény,
Mért nyögjön alattunk a portugál;
Hisz a kis Anglia is leigázta.
No, de ki az az utolsó a sorban?
HIERONIMO Nos a végén, de nem utolsósorban
(*Ismét az előbbi játék*)
Az ott egy igazán bátor angol,
John of Gaunt, ki, mint leolvasható
Címeréről, Lancaster hercege.
Roppant sereggel jött Spanyolországra,
S foglyul ejtette a spanyol királyt.
NAGYKÖVET Épp jó az érv a főnököm felé,
Hogy nem megalázó a vereség,
Hiszen egyszer a spanyolt is legyőzték,
Térdre nyomták őt is az angolok.
KIRÁLY Rád koccintok most, Hieronimo,
A követ is, magam is jól mulattunk.
Igyál velem, ha valóban szeretsz!
(*Atvesz egy kupát Horatiótól*)
Félek, uram, ez túl hosszúra nyúlt,
Ennyire azért nem volt jó az étel,
Bár konyhám javát hordattam elé.
Most bontsunk asztalt, s hogy te elmehess,
Kezdjük meg az egyeztető ülést!

Mind el

5. SZÍN

ANDREA Hát ezért jöttünk át az alvilágon,
Hogy zabálni lássam azt, ki leszűrt?
Jó a hecc másnak, de szörnyű nekem
E csupa szív, negédes dárídó!
BOSSZÚ Hútsd le magad! Mielőtt elmegyünk,
A nagy barátság vak vizsálykodásba,
A fény éjbe, szó gyűlöletbeszédbe,
A remény romokba, öröm ürömbe,
A jó rosszra, áldás átokba fordul.

MÁSODIK FELVONÁS

I. SZÍN

Jön Lorenzo és Balthazar

LORENZO Bel-Imperia: dörsölt bestia.
De te: ne a nadrágban hordd az észtl!
Idővel a bika hámba puhul,
Idővel a sólyom pöccre indul.
Idővel az ék megosztja a tölgyet,
Idővel a víz utat vág a kőbe:
Majd ő is elveti a megvetést,
S bánja bocsszívedben a medvekest.
BALTHAZAR Húgod bikánál, sólyomnál vadabb,
Keményebb, mint a tölgy vagy kódarab.
De mért is szennyezem tiszta nevét,
Hisz én nem tudom elvenni eszét!
Gyengém a fizimiska, az alak,
Szólok – s ragad a gyártási salak;
Írok, s döcög a mondanivaló,
A pánsípom hamis, eldobható,
Ajándékot küldök – semmit se ér,
És mint ilyen: sok hűhó semmiért;
S ha vadságomat venné alapul –
Rabságban a jellem lekonyul.
Szerethetne még apja parancsára,
De szilárdabb, mint apja összes vára!
S ha magam bátyja s közé ékelem:
Másfelé húz benne az érzelem;
S ha rangomban biznék, hogy elvakítja,
Lehet nálam jobb, ki párját ritkítja!
Szánhatna még, mint zsákmányt a vadász,
De nincs benne érzés – porig alá!
LORENZO Szedd össze magad, te kiborultál:
Borúra derű – higgy nekem – jön már.
Oka van, hogy szíve nem melletted áll ki;

BALTHAZAR
LORENZO

Jön Pedro

PEDRO
LORENZO

PEDRO
LORENZO

PEDRO

LORENZO

PEDRO

LORENZO

PEDRO
LORENZO

PEDRO
LORENZO

PEDRO

Balthazar visszahőköl

LORENZO
PEDRO
LORENZO

PEDRO

LORENZO

PEDRO
LORENZO

PEDRO

LORENZO

Azt kell megtalálni és likvidálni.
És mi van, ha valaki mást szeret?
Nyaram tüzét kioltja tél dere.
Már kieszeltem egy stratégiát,
Letapogatni e rejtély alját.
Hanem, uram, most én irányítok,
Bármit hallasz vagy látsz, ne sápitezz.
Erővel vagy szép szóval, de lerántom
A titokról a leplet, bármi áron.
Hahó, Pedro!

Uram?

Vien qui presto!
Szedd a lábad ide!

Volna valami parancsod, uram?
Nem volna: van! Méghozzá kiemelt ügy.
Hogy ne csépeljük laposra a szót,
Figyelj! Nemrég megvédtél apámtól,
Haragudott rád, mert Don Andrea
Kerítője voltál, mikor hűgommak
Udvarolt, s meg is szabta büntetésed.
Én közétek álltam, megvédtél,
És azóta tudhatod, hogy kedvellek.
Most kegyemhez jutalmat is csapok,
Nemcsak légtüres szót, de aranyat,
Sokat, kövér földeket, s a bőség
Zavarát, ha most őszintén felelsz.
Ha igazat szólsz, barátod leszek.
Bármit is kérdezzem tőlem az úr,
Nekem az... hát becsületbeli ügy,
Feltéve, ha tudom az igazat.
Úgy hát, Pedro, akkor arra felelj,
Kit szeret hűgom, Bel-Imperia.
Ha valaki, te tudod titkait.
Beszélj, s nem volt még egy ilyen barátod!
Szóval, ki lépett Andrea helyére?
Sajnos, uram, a Don halála óta
Hitelem hűgodnál már nem a régi,
Fogalmam sincs, hogy kit vagy mit szeret.
Ha félrebeszél, beszélhetünk másképp
(*Kihúzza a karját*),
Ha fosni akarsz, s nem barátoknak köpni;
Lepcses szádat majd a föld takarja el!
Ha hűgommak dolgozol – megdöglesz!
Ne uram! Könyörgöm.
Hát beszélés? A gardedámod leszek,
S élő pajzsként óvlak az esőtől is –
Teljes fedésben maradsz, megígérem.
De ha nem köpsz, a véredek köpöd...
Ha tényleg szerelmes, akkor talán...
Mit, te zéró, „ha” meg „talán”?
(*Le akarja döfni*)
Eszembe jutott... Ó! Horatio!

Horatio, a főügyész fia?
Uram, nagyon is ő.
Szépen elmondod, hogy honnan tudod,
S megint kegyes, szabadelvű leszek.
Állj fel, s bátran mondd meg az igazat!
Húgod leveleit, nos, átfutottam,
Minden sora ígéret, vallomás,
Don Balthazárnál sokkal többre tartja.
Esküdj meg a keresztre, hogy igaz,
S hogy köptél, titkod, megtartod nekünk.
Én esküszöm mindkettőre. Úgy éljek!
Remélem, nem esküdtél hamisan;
Itt a pénz, de ha rád sül a hamisság,
E karddal, melyre esküdtél, saját
Kezemmel írom meg a tragédiád!
Ez a valóság, s kevésbé hiszem,
Hogy ezután hűgodnak vallanék;
Másfelől tiszta, nagy lelkiületed
Síríg hú szolgálóddá tett engemet.
Síríg? Vagy úgy: akkor csak annyit kérek,
Fürkészd ki, mikor s hol búgnak ezek,

PEDRO
LORENZO

És titokban tudasd velem.
Majd kiismersz, s látod, túl nagy a lelkem.
Okos vagy, megérted, hogy én sokkal
Többet tehetek érted: ne hibázz!
Most menj hozzá – ahogy szoktál –
S fejében gyanú nem fog szöveget ütni.

Pedro el

BALTHAZAR

Mért ne: *tam armis quam ingenio*;
Hol nem hat szó, hat az agresszió,
De pénz a legjobb motiváció!
Nos, herceg, tetszik a stratégiám?
Jó is, rossz is, fűt is, hűt is a terv:
Jó, hogy tudom, ki a kerékkötő,
Rossz, hogy kereken elhajtott a nő,
Jó, hogy már tudom, kin kell bosszút állni,
Rossz, mert utána kiszáll a kanári;
Nincs más utam, vagy bosszú, vagy halál:
Kosarat kapsz? – győz a harci morál!
Először ő rántotta rám kardját,
Aztán e karddal vadul csapkodott,
Vak viadalban sebeket osztott,
Sebeimtől kellett megadnom magam,
S így lettem végül rab és hontalan.
Most szájában kedves szavakat hord,
Szavai alatt tenyészik a góg,
S gógicsélve erjed álságszirup,
Mely Bel-Imperia fülébe jut,
Füléből a szívbe kúszik tovább,
S ott gyökeret ver az én helyemen.
Erővel vett erőt a testemen,
És álsággal erőt a lelkemen;
Hogy bukjon, ha kell, kihívom a sorsot,
Vagy győzők, vagy a halálomba rontok!
Csak az esélyt rontjuk, ha nem megyünk.
Kövess, és tiéd lesz a női szív –
Iktassuk ki a fickót, az a híd!

LORENZO

Mindketten el

2. SZÍN

Jön Horatio és Bel-Imperia

HORATIO

Most, hogy szerelmed szele megcsapott
S a füstölgő parázs lángot kapott,
S szemet, szavakat titkon forgatunk,
– Mert egyelőre csak eddig jutunk –,
Most mondd: ha szerelmünk ily
gyorsan erjed,
Belül mi bánt, vágyad mitől ernyed?

Pedro bejön, behívja Lorenzót és Balthazart, majd elrejtí őket az erkélyen

BEL-IMPERIA

Szívem hajó, kutatja tengerét,
Kikötőt vágyik, fáradt pihenést,
Bóján pihegve lesni a vihart,
Part ölébe bújva nyíni gyönyördalt;
Kín után az öröm talán kitart...
A szerelmed az egyetlen öböl,
Hol e rémület s remény rázta szív
Vágyini és búgni bujkálva kiköt,
S feltölti fogyó gyönyörkészetét –
S mint, kinek a karban szöveget ad Amor,
Nyüszítem: „az öröm értelme mámor!”
Ó szem, ne láss! Ne nézzed, mit
ügycödnek!

BALTHAZAR (fönt)

LORENZO (félre)

Ó fiul, ne hallj! Ne halljad, hogy gügyögnek!
A szívem kihűl: szerelmem mászon ül!
Szétrebbernek még, kik most össze-
nőttek,
Nyöszörögnek még, kik most nyögde-
cselnek,
S az ott majd kihűl, olyanban részesül...
Mindig szótlán Horatio ilyenkor?

BEL-IMPERIA

HORATIO
BEL-IMPERIA
HORATIO
BALTHAZAR (fönt)
BEL-IMPERIA

HORATIO
LORENZO (fönt)
BEL-IMPERIA

HORATIO

BALTHAZAR (fönt)
BEL-IMPERIA

HORATIO

LORENZO (fönt)

Mind el

Ha nem beszélek, annál többet érzek...
S mit mondanak a megérzéseid?
A veszély elül, a gyönyör beáll...
Haláloz áll be, gyönyöröd elszáll.
Mondd csak, milyen gyönyör, milyen
veszély?

A harc veszélye, szerelmünk gyönyöre.
Halálveszély; gyönyöröd eltemet.
Hagyd a veszélyt, háborút velem vívj,
De háborúnkban nincs békekötés;
Ha bókkal döfesz, én bókkal háritok,
Ha pillantásom szúr, szúrj meg nagyon,
Leveled gránát? Gránátos vagyok!
Nyelved a gyutacs? Én majd robbanok!
Ilyen legyen köztünk a háború.
Hölgyem, ha így, akkor nevezze meg
Következő csatánknak helyszínét.
Törtető nyikhaj! Hogy megjött a hangja!
Legyen az apád lugasa a hely,
Pont ott, ahol először összejöttünk,
Az biztonságos, az udvar nem az;
Ha az esthajnalcsillag felragyog,
S az elgyötört ember otthon dadog,
A mi zajunkra csak madár riad.
S ha már végképp a gyönyör elgyötört,
A kis csalogány dala altat el,
S zengő mellét mint tövis döfi át,
Hogy testünk szerelme csodás és fáj.
Addig minden másodperc örökké tart!
Addig is, szívem, drága kedvesem,
Menj apád elé, minél többet lásson,
Nehogy a hiányod gyanúba mártson.
Hagyd csak, hogy a gyanú mély bajba
rántson;
Lelkedet én az örök éjbe ásom!

3. SZÍN

Helyszín: spanyol udvar

Jön a spanyol király, a portugál követ (Nagykövet), Don Cyprian stb.

KIRÁLY

DON CYPRIAN

KIRÁLY

NAGYKÖVET

KIRÁLY

NAGYKÖVET

KIRÁLY

NAGYKÖVET

KIRÁLY

Öcskös, most már ideje, valljon színt
Bel-Imperia, a... a portugálnak.
Ó, félénk ő, s bonyolult, mint a nők,
S bújócskát játszik érzelmeivel,
De idővel megunja majd, s akkor...
Nézd, ha romlott lenne, már most
engedne –
No, lényeg az, hogy végül szót fogad,
S vagy világgá megy, vagy a portugálhoz.
Úgy királyodnak melegen ajánld,
Hogy gyorsan üsse nyélbe a frigyét,
Mert nem nagyon látok egyéb esélyt;
Új szövetségünk gyenge lábón áll.
Tudd: sokat visz a partiba e hölgy:
Túl azon, hogy örököse és lánya
Öcsémnek, Don Cypriannak, s övé
Minden vagyona fele, jómagam,
A mesékből ismert nagybácsiként
– Amennyiben az ügylet összejön –,
Nos, lemondok a büntetőadóról,
S ha Balthazartól fia születik,
Övé lesz halálom után a trón.
Ezt szóról szóra terjesztem elő,
Tekintsd elintézettnak az ügylet.
Tégy úgy, uram, és ha sikerrel jársz,
Hát jöjjön ő is, közöttünk sürgőni
A menyegző napján személyesen.
Sőt... sőt, mondja meg ő, mikor legyen.
Miben lehetek itt hasznodra még?
Hasznos az, ha rögtön indulsz. S ajánlom
Magamat. De hol ez a Balthazar?
Már korábban elkészöntünk, uram.
A többi üggyel együtt Balthazar
Váltságdíját is elintézd, uram.
Nem én kapom, de ki legyőzte őt,

NAGYKÖVET Horatio, a főügyész fia.
Bátor tüze jutalmat érdemel.
KIRÁLY Megalkudtunk, s hogy oltuk a tüzet,
NAGYKÖVET Érkezem, s küldöm is az összeget.
Akkor még egyszer, jó utat, uram!
KIRÁLY Felség, herceg, urak és mind: viszlát!
(*El*)
Mostantól, testvér, szedd össze magad,
S feledjük lányod szabadságjogát;
A nyegle szüzet apja rakja helyre!
Jó eresztés ez a szerelmes herceg,
De ha belőle bohócot csinál,
Bajt hoz magára, de házunkra is –
A herceget én szórakoztatom,
Udvari jóban lubickoltatom,
Addig te a lányod eszéhez nyúlj;
Ha visszalép, itt minden kiborul.

Mind el

4. színp

*Helyszín: Hieronimo kertje
Jön Horatio, Bel-Imperia és Pedro*

HORATIO Közeleg az éj mattfekete szárnyon,
Spanyolfala mögött vakul a nap,
Sötét takaróján örömré vágyom,
Jöjj, Imperia, vár ott a lugas –
E ritka békeórán add nekem magad!
BEL-IMPERIA Követlek, szívem, már nem hagylak el,
Pedig a szívem nagyon gyorsan ver.
HORATIO Tán a te Pedród nem megbízható?
BEL-IMPERIA Olyan nekem, mint második felem.
Eredj, Pedro, állj őrt a kapunál,
S jelezd, hogyha valaki közelít!
PEDRO (*félre*) Majd félrenézek, annál többet érek,
Ha Lorenzóék gyorsan ideérnek. (*El*)
HORATIO Mi bánt, kedves?
BEL-IMPERIA Ó, magam sem tudom,
De baj lesz, rossz az előérzetem.
HORATIO Ne mondd ezt, a sors ma minket kegyel,
Hunyorog az ég, fénylőn félrenéz,
Képtünk remeg a csillagok szemén,
És fekete ruhába bújt a hold.
BEL-IMPERIA Nyertél, s én legyőzöm kételyemet,
Érzésed örvény, lehúzó, s én hagyom:
Nincs félelem, csak szerelem vagyok...
Mért állsz? A gyönyör kényelmet kíván.
HORATIO Dőlj le ide, téged akar a lomb,
Szédülten ágyaz Flóra, mint egy lump.
BEL-IMPERIA Ha megérzi bennem Horatiót,
Irigyen kiúzi a betolakodót.
HORATIO Hallod, hogy csattognak a madarak?
Irigyek: lesik, tested rám ragadt.
BEL-IMPERIA Nem! Madárhangon Cupido jajong,
Ölem ritmusában ez a zene zsong.
HORATIO Ha ez Cupido, te Venus lehetsz,
Jaj, csillagokat látok, eressz!
BEL-IMPERIA Még hogy én Venus? Akkor te vagy Mars,
Bírd meg, hisz Marsnak kenyere a harc!
HORATIO Úgy harcoljunk még – feljebb a kezed,
Beveszem várad, s egy leszek veled...
BEL-IMPERIA Vesd meg a lábad, ütközzünk nagyon!
HORATIO Jaj, nézz a szemembe, úgy üss agyon!
BEL-IMPERIA Jaj, tartsd még! Csókomat feléd dobom.
HORATIO Fáj majd a dárda, ha beljebb nyomom!
BEL-IMPERIA Igen, igen, miénk a győzelem,
Bölcső vagyok, ringj bennem, kedvesem.
HORATIO Igen, csak szoríts, csak lökjél tovább;
Szőlőinda szorítja így a fát.
BEL-IMPERIA Ó, hadd menjek, szememre hályog borul –
Életem elhagy, gyönyörbe vakul!
HORATIO Ó, várj meg; én is hadd haljak veled:
Megadtad magad, és én ottveszek!
BEL-IMPERIA Ki az? Pedro, kik ezek? Árulás!

Belép Lorenzo, Balthazar, Pedro és Serberine; mindenki álarcot visel

LORENZO Uram, a nőt! Gyorsan! Vigyék el!
Te meg nyughass, kardoztál eleget!
Gyerünk, intézzük már el!
Horatiót felakasztják a lugasban
HORATIO Mi ez? Megöltök?
LORENZO Itt a szerelmed gyümölcse: egyed! Egyed!
Horatiót halálra döfködi
BEL-IMPERIA Jaj, ne öld meg! Mentsd meg! Itt vagyok én!
Ne bánts, bátyám! Mentsd meg őt,
Balthazar!
BALTHAZAR Nem szeretett, csak én akartam őt!
LORENZO Lám – Balthazar halálosan szeret.
Egy életen át vadul törtetett;
Most véglegesen felemelkedett.
BEL-IMPERIA Gyilkosság! Hieronimo! Segítség!
LORENZO Fogják már be a száját! Vigyék!

Mind el

5. színp

*Ugyanott
Jön Hieronimo, hálóingben*

HIERONIMO Milyen zokogás ráz ki az ágyból?
S mi jár át, ki félelmet nem ismert,
Döbrent szívemtől hűlő agyvelőmig?
Ki szólított engem? Hé, itt vagyok!
Még nem aludtam – nem lehetett álom.
Nem, nem, valami női hang csikorgott,
Bokraim alól zokogott a hang,
Hát itt, a kertben kell megmentenem...
Hohó, de mi ez a szörnyű látvány?
Itt akasztották fel, s a gyilkosok
Eltűntek, hogy rám kenjék a gyanút.
Ez kerti paradicsom volt, nem sírkert!
De ki lehet? (*Levágja a kötélről a hullát*)
Ruhája ismerős –
Jaj, ez Horatio, az én fiam!
Csak volt, már nem, már nincs az én fiam.
Hát az ágyam csöndjét te verted fel?
Szólj, ha van még egy szikra élet benned!
Apád van itt... Ki ölte meg fiam,
Miféle szörny, szörnyebb az embernél,
Szívta fel mohón szíved tiszta vért,
S hagyta itt e fakó, fonnyadt testet,
Hogy halálárnyas sötét rétemen
Könnym örvénye rántsa le a földre?
Hát azért van éj, hogy a bűn ne fázzon,
S takargassa, mit a fény meg nem tűr?
Ó, föld, mért nem nyíltál meg az alatt,
Ki meggyalázta szent lugasomat?
Szegény fiam, hol, mivel hibáztál,
Hogy elrabolták kurta életed?
Ó, hitvány hentes, bárki is legyél,
Mért ontottál érdemet és erényt?
A legnyomorultabb, örömtelen pára:
Én, én vagyok az, a fiatlan árva!

Isabella jön

ISABELLA Az ágy üres... Hogy dobog a szívem!
Hieronimo!
HIERONIMO Erre, itt vagyok! Jössz sírni velem?
A hangom elment, könnyeim nyelem.
ISABELLA Ó, nyomorúság! Hisz ez a fiam!
Embertelen nyelven írt tragédia!
HIERONIMO Ha meglesz az író, apad a kín;
Hasadt apaszívre bosszú a rím.
ISABELLA Ha meglesz? Nekem fiam már sosem lesz!
Könnyek: fűrt szívemből szökőkútként
Agyam viharába vegyüljétek!

HARMADIK FELVONÁS

I. szíjn

Helyszín: portugál udvar

Jön a portugál alkirály (Kiskirály), lobbisták, előkelők és Villuppo

KISKIRÁLY
Nyomorult egy királyi állapot,
Kételemek közt ülni fenn a bakon!
Hiába ülünk minden ló felett,
Percenként für a csordagyűlölet.
A sors kerekén fordul életünk,
S hatalmunk csúcán úgy sosem
örülünk,
Ahogy a trónvesztéstől fél a szívünk.
Nem pofoz úgy hullámot a szél,
Mint egy szegény királyt a vak szeszély!
Szeresd, ha félnek, s féljél, ha
szeretnek –
Ma körülvesznek, holnap megköveznek.
Például, uracskák, nézzetek rám,
A gyűlölködés vette el fiam,
S végleg megszakadt a vérvonalam.
Nem hittem, hogy Alexandro szívét
Így megmérgezte a gyűlölködés.
Most már látom, a szavak sz...rt se érnek,
És nincs hitele a megjelenésnek.
Mert bárki, ha látta, mily pazarul
Csillogó szemmel, szerény szeretettel
Legyeskedi körül a Balthazart,
Inkább hitte, hogy megromlott a nap,
S csúsztatva ketyegi körbe a földet,
Mint hogy pont Alexandro kétszínű!
Elég, Villuppo, túl sokat fecsegsz,
Éles szavaid tépik a sebet.
Unom a pofázást, lépünk tovább,
Törjétek ki Alexandro nyakát!
Vezessétek elem az árulót,
Hogy végrehajtsuk az ítéletet.

Jön Alexandro, egy lobbista és fegyveresek között

MÁSODIK LOBBISTA
ALEXANDRO
Nohát: túrj ember és bízva bízzál...
Kösz szépen, túrók: de te miben bíznál?
Az élethez én nem ragaszkodom,
Itt csak az aljasság nő, mint a gyom.
Tudod, a remény hal meg utoljára.
Reménykedni majd ráérek a
mennyenben,
Ez a föld itt túl fertőzött és mérges –
Ne az tanítson reményre, ki férges!
Tapsra vársz? Hozd ide a vakmerőt,
Hadd élje meg végre saját halálát!
Nem attól félek, hogy fáj a halál,
Megvetem, elmehet tőlem az élet:
A nemes lelket nem görbíti félsz.
De ó, ez, ez mardos és rág belül,
Hogy hamis gyanú leple terül rám;
Tanúm az ég, titkaim ismerője,
Hogy tisztán halok, ártatlan vagyok.
Most elég, betelt a pohár! Vigyétek!
A máglyán süsse pirosra a láng:
Tartsunk egy főpróbát az örök tűznek,
Mivel a pokol várja az ilyet.

Alexandrót a máglyára kötik

ALEXANDRO
Ártatlan halálom fejedre száll;
Villuppo örülj, gonosz taktikád
Komoly karrierre predesztinál.
Tovább, Alexandro, csak fenyegezz,
Hisz nemsoká a túlvilág folyóján
Rántják le tetteid szavaid mocskát,
Álnok áruló, gyilkos szörnyeteg!

Jön a portugál követ (Nagykövet)

NAGYKÖVET
Állj! Várjatok!
És most, már megbocsásson a király,

HIERONIMO
Akadjon az orkán az őriület torkán!⁵
Szép rózsaszál, idő előtt letörtek,
Kisfiam, elárultak, nem legyőztek;
Megcsókollak: szavaim könnybe
gyűltek.
ISABELLA
És én most szemed fényét lecsukom,
Tört üvegén kihalt világ, ahol lakom.
HIERONIMO
Látod itt ezt a vérfoltos kendőt?
Velem marad, míg a bosszú lejár.
Látod ott a sebek vérző kútját?
Csak az temesse be, aki bosszút állt!
Üljön tort megtorlás a bánaton:
Addig ne szűnjön már a fájdalom!
ISABELLA
Az ég figyel, gyilkosra fény terül;
Múló időt a jog meg nem kerül:
Idővel minden, minden kiderül.
HIERONIMO
Addig is: beszédőtől a tett kihül,
Ne mutasd ki, mit érzel belül.
Értsük meg az ördögi logikát,
Mert minden tettes követ el hibát.
Gyere, Isabella, emeljük őt fel,

Felemelik a holttestet

Vigyünk innen, ez a hely átkozott!
Volna gyászadalom, de elment a
hangom.
*O aliquis mihi quas pulchrum ver educat
herbas
(Mellének szegezi a kardját)
Misceat, et nostro detur medicina dolori;
Aut, si qui faciunt animis obliviam, succos
Praebeat. Ipse metam magnum
quaecunque per orbem
Gramina Sol pulchras effert in luminis oras.
Ipse bibam quicquid meditatur saga veneni,
Quicquid et herbarum vi caeca nenia nectit.
Omnia perpetiar, lethum quoque, dum
semel omnis
Noster in extincto moriatur pectore sensus.
Ergo tuos oculos nunquam, mea vita,
videbo,
Et tua perpetuus sepelivit lumina somnus?
Emoriar tecum, sic, sic juvat ire sub umbras.
At tamen absistam properato cedere letho,
Ne mortem vindicta tuam tum nulla
sequatur.*⁶

Elhajítja a kardot; elindul Horatio holttestével

6. szíjn

ANDREA
Felültünk ide, s te még fel is ültetsz;
Várnám, hogy Balthazar fetreng a vérben,
Erre Horatiót látom kötélén,
Majd megalázzák Bel-Imperiát,
Ki többet ért nekem, mint életem,
Mert az életnél jobban bánt velem.
BOSSZÚ
Aratni akarsz, de zöld még a búza;
A tett boronája jól végzett munka:
Míg meg nem érett, nem vágnak kalászt.
Ülj nyugodtan, s mielőtt vége a dalnak,
Barátod kínjában falat kapargat.

⁵ Az 1602-es évi kiadásban szereplő első kiegészítés itt következik: nem tekintettem a jelenet inherens részének, így nem fordítottam le, és nem került be az én *Spanyol tragédiámba*.

⁶ Latin. Kyd saját egyvelege klasszikus latin költők hasonló soraiból; nem könnyen feltételezhető, hogy a korabeli közszínház közönsége tökéletesen értette volna a sorokat, inkább a baljós és gyászos hangulatot érzékelték, amely egyszerűre idézett pogány és keresztény izeket.

KISKIRÁLY De Villuppót fogjátok el!
Uram,
Remélem, e botrányt új hír követ.
NAGYKÖVET Tudd meg uram, hogy él még Balthazar.
KISKIRÁLY Félrebeszelsz? Hogy az én fiam még él?
NAGYKÖVET A te fiad, uram, nagyon is él,
És hízik a spanyol udvari kosztón;
S ezúton üdvözli király apját.
Szemem tanúsítja, kíséretem,
S a spanyol király jelen levele;
(*Átnyújtja a spanyol király levelét*)
Hercegünk él, mint Marci Hevesen!

Az Alkirály/Kiskirály bepillant a levélbe, és felolvas belőle

KISKIRÁLY „Fiad él, az adód megérkezett,
Béke van, s mi örvendezünk. Jövönk
Sorsa most az alábbiakon múlhat,
Hasznodra válhat, s kiút mindkettőnk-
nek.”

NAGYKÖVET A javaslat további pontjai.
(*Újabb levelet nyújt a királynak*)
KISKIRÁLY (Villuppónak) Feltörekvő féreg,
majdnem halálra

Fúrtad, a vérét, vagyonát akartad
Nemes Alexandrónak! Hát ugorj,
S oldozd el, ki ellen oltogattál:
Feloldozást így nyerjen a halál!

Villuppo leveszi a kötelet Alexandróról

ALEXANDRO Rettegett úr, benned az érzélem
Csak túltenghet ilyen aljasság láttán,
De az ártatlanság, mint látható,
Hosszú távon is életrevaló.

KISKIRÁLY Villuppo halálra szánt, s mégis élek!
Felelj, hazug, Alexandro urat
Rágalommal mért sodortad veszélybe?
Jól tudtad, nem bírhat rá semmilyen vád,
Csak az az egy, hogy Balthazart megölte,
Hogy e szörnyű véget szánjam neki.

ALEXANDRO Sunyi bajkeverő, na mondd ki nyíltan,
Volt-e ügy, hogy ellened törtem én?

VILLUPPO Aljas tettem emléke súly, melyet
Roggyanó lelkem nem cipel tovább.
Alexandro nem bántott meg soha;
Jutalom s előléptetés a láz,
Amely fűtött, és most porig aláz.

KISKIRÁLY Az a láz, féreg, végleg elemészt.
Az a kemény kín, amit kieszeltünk
Annak, kit fiam gyilkosának hittünk,
Meglátod, semmi volt a szenvedéshez,
Amit neked nyújtunk, hogy jobban
élvezd.

Alexandro kérlelné a királyt

Ne kérlelj – hiába. Vigyétek el!

Villuppót elviszik

Itt az idő, hogy kitüntesselek,
És közhírré tegyem hűségedet.
Legfőbb urunk, a nagy spanyol király
Javaslatának pontjait tanácsunk
Elé terjesztem, s mérlegelni fogjuk...
Jöjj, Alexandro, légy a partnerem!

El mind

2. SZÍN

Hieronimo jön

HIERONIMO Hát szem ez? Kút, melyből szökik a
könnny.
Hát élet ez? Nem, csak élő halál!
S a világ? Közügyeink alvilága,

Aljasság és árulás melegágya!
Ó, Istenem, ha ez istentelen tett,
Ha e barbár és állati merénylet,
Egyetlen fiam, egykori fiam
Példa nélküli, pokoli halála
Bosszú nélkül megy néma feledésbe –
Mért higgyem, hogy ügyködésed igaz,
Hisz benned hittem, s a számon
tapasz?

Fájdalmam precíz inasa, az éj
Ugrasztja lelkem pontos borzalommal,
S halott fiam sebeinek ágán
Nem szakad, csak pereg bennem a kép.
A pokol csúf démonai kitörtek,
Nem járt utakra kényszerítetek,
S forgó szívembe fúr a félelem.
Jön a nappal, s minden újra pereg,
Álmaim szörny zenéje nyekereg,
És órjögve hajt: „keressed a gyilkost!”
Szem, élet, föld, menny, nappal, éj, pokol;
Kémlelj, kutass, keress, küldj egy jelet,
Mely –

Elébe hull egy levél

Mi ez itt? Levél? Állj! Az nem lehet.
Rajta Hieronimo, a nevem.

(*Olvasni kezdi a levelet;*

a levél sorait vörös tintával írták)

„Kifogy a tinta, vérrel írom ezt,
Én, kit bitang bátyám előled rejteget;
Állj bosszút rajta s a hercegen,
Ők ketten voltak fiad gyilkosa!
Bosszuld meg, hogy meg kellett halnia,
S légy ügyesebb, mint Bel-Imperia.”

Mit jelentsen e váratlan csoda?
A gyilkosok: Lorenzo s Balthazar?
Mit árthatott nekik Horatio?

S téged mi mozgat, Bel-Imperia,
Hogy saját bátyádat mártod be így?
Vigyázz, Hieronimo! Ez egy csapda,
Életed kútfőjét könnyen lecsapja!

Fontold meg, ne légy hiszékeny, öreg,
E szellemes érv kerékbe töret:
Ha felbuzdulsz, s Lorenzót vádolod,
A sértett vad majd életedre tör,
S gyűlölettel fertőzi meg neved.

Drága volt fiad élete, halála
Bosszút vár, s téged élni kötelez;
Ne kockáztass hát, Hieronimo,
S élj, hogy élhess majd a lehetőséggel.

Az alkalom szüli a tényeket,
S az életképes elmélet üvölt...
Hallgatózok majd apja háza körül,
Tán Bel-Imperia is előkerül...
Hallgatni arany, beszélni halál.

Jön Pedro

Csak nem te vagy, Pedro?

PEDRO
HIERONIMO
PEDRO

Csak de, Hieronimo!

Úrnőd is jön?
Az nem, de uram igen.

Jön Lorenzo

LORENZO
HIERONIMO

Hát hogy vagyunk? Hogy vagyunk?

Jól, uram.

PEDRO
LORENZO

Épp Bel-Imperiáról kérdezett.
Csak nem, Hieronimo? Nos, apám
Megharagudott, s a forgalomból
Kivonta őt, de ha fontos, majd én
Továbbítom az üzenetet.

HIERONIMO

Nem, nem, uram! Ne fáradjon,
köszönöm!

LORENZO

Apró ügyről van szó, de már késő,
Inkább csak az fáj, hogy kegyvesztett lett.
Ugyan, Hieronimo: bízd csak rám bátran!

HIERONIMO Azt nem, uram. Nem merem. Nem lehet...⁷

LORENZO De hálásan köszönöm. Úgy viszlát!

HIERONIMO (félre) Azt, mit érzek, nincs szív, mi lebetűzze! (El)

LORENZO Gyere csak ide, Pedro! Láttad ezt?

PEDRO Láttam, uram. Gyanús. Nagyon gyanús.

LORENZO Az a hitvány haverod, Serberine, Az fecsegte ki, ki tett be neki.

PEDRO Nem ő volt; éjjel történt a dolog, S azóta is a sarkamban liheg.

LORENZO Lehet, de ismerem ezt a fajtát – Rossz szó, szép mosoly kifordítja őt. Ez a karakter! Bánom már nagyon, Hogy e nyaktörő kalandba bevontuk. Világos már: megelőzzük a bajt! Sötét lelkebben titok nem kap fényt, S én a hűség árát megfizetem, (Aranyat ad Pedrónak)

Most kimostam füled; értsd jól a tervet: Ma éjjel te – de aztán úgy legyen – A Szent Lajos parkban várod meg őt (Épp itt van, tudod, a házunk mögött), Lesben állsz, s ha jön, nyisd fel rendesen.

PEDRO Ha ő meghal, ezt úgy éljük csak túl.

LORENZO De hogy kerül majd oda, éppen akkor? Te ostoba! Majd lesz egy üzenet, Kínálunk neki egy új üzletet.

PEDRO Megcsinálom, uram, én kicsinálom, Megyek is, és felveszem a fegyvert.

LORENZO Ha nem rontod el, végre révbe érsz; Holtodig a lábad lógathatod. Ismersz!

Pedro el Kis strici!

Belép egy Apród Uram?

APRÓD Nyikhajkám,

LORENZO Fuss Serberine-hez, s mondd meg, hogy ma este, A Szent Lajos parkban, e ház mögött Várjon engem s Don Balthazart.

APRÓD Megyek.

LORENZO De pontban 8-kor – mondd meg, el ne nézze, Mert ráfizet!

APRÓD Repülök is, uram! (El)

LORENZO Most, hogy terv és érv végre összeérjen, Elrendelem bölcs királyunk nevében, Hogy kettőzött órség járja a parkot, Hol Pedro ma éjjel nagyot hibázik, S gyáván megöli Serberine-t, a barmot. Egy profi így terel másra gyanút, Így bukik a buta, s nyílik kiút, Így egyik rossz a másiktól kiment... Az alamuszi Hieronimo – Gyanakszik, és húgom körül matat, De a gyökérkezelt gyanú nem fáj. Mi engem illet, vétkeztem, tudom, Mint ők is, de róluk gondoskodom. Ők pénzre tették fel a lelkiüket, Én finanszírozom a vesztiüket; Hát hulljon el ma még a férgese, Az almámat ne rágja már egyik se, Csak haljanak meg, a halott nem fecseg! Magam vagyok; magam leszek barátom: Hulljatok, szolgák – mind halálba rántom! (El)

3. szín

Jön Pedro egy pisztollyal

PEDRO

No, Pedro, ne piszmojg, ez itt pisztoly, Markold, mint Fortunát, és megsegít; A szerencse nő, itt célozni kell, Célhoz érek, s jól betesznek neki! Ez itt arany, és kézzelfogható, Itt nem álmokat kerget egy tahó, Kérem, ez itt Pedro, ez meg arany, Az meg, kit fojt a lelkiismeret, Mikor az élet így kínálja meg, Koppanjon csak, igya meg a levét, S az olyan, mint én, kapja a lóvét! S ha netán végül mégis lebukok, Tudom, ha kell, az uram mellém áll, Semmi vád rajtam fogást nem talál. E hely itt különben se szúr szemet, Lesből várom jó Serberine-emet.

Jön az órség

ELSŐ ÓR

Miért kell pont ma dupla figyelem, Erősített órség pont e helyen? A király maga parancsolta ezt. Jó, de most először hangzott el így, Hogy az öccse házát vegyük körül.

MÁSODIK ÓR
HARMADIK ÓR

Serberine jön

SERBERINE

Állj, Serberine, tapodtat sem tovább, Don Lorenzo apródja e helyet Jelölte meg, hogy itt várd ki urad. Jó kis hely! Ha valaki most esetleg... Szűk sarok, még moccanni se tudnék. Itt verdes a kis énekes madár: Adjál neki, Pedro, most vagy soha! Mi lesz már! Mi ez? Hol van már az úr? Miért, hogy éjjel rángattott ide? Miért? Ezért! S most mind meg is kapod! (Rád a pisztollyal)

PEDRO (félre)

SERBERINE

PEDRO

ELSŐ ÓR (előrelép)

MÁSODIK ÓR

PEDRO

HARMADIK ÓR

PEDRO

HARMADIK ÓR

MÁSODIK ÓR

ELSŐ ÓR

PEDRO

Szépen kifeküdt. Pedro szava szent! Hallottátok ti is? Valaki lőtt. Valaki meg halt. Ott, kapjátok el! A pokol pokroc' lelkeire mondom: Ha csak szólsz hozzám, az sírversed lesz! Gazember, gyónjál, csak aztán papolj – Mért kellett megölnöd ezt az embert? Mert kint kószált ilyen későn. Azért. Gyerünk már! Bár aludt volna inkább, Semhogy éjszaka ilyesmit műveljen. A főügyészhez vele, ott a helye! Hieronimóhoz! Segítetek, Hullá nélkül nincs eset. Hieronimóhoz? Hova csak kell, Tőlem még az ördög is csak tanul. Köpök rátok! Nem én leszek alul!

Mind el; az örök kiviszik Serberine holttestét

4. szín

Jön Lorenzo és Balthazar

BALTHAZAR

LORENZO

BALTHAZAR

LORENZO

BALTHAZAR

LORENZO

Hát te meg? Mi rázott fel ily korán? A mulasztás gondja; az, hogy elkéstünk. Milyen ördög az, mit falra sem festünk? Saját ördögünk, együtt nő velünk; Árnyékunk közös – kinyúlunk, ha üt. Milyen nyúl, hova? Beszélj már, ember, Milyen kór kezdte ki becsületünket? Közös kór; felbecsülni sem merem. Gyanítom – s jók a megérezéseim –, Hogy a két piti bűnöző barátunk, Kikkel Horatio végére jártunk, Eladtak minket Hieronimónak.

⁷ Az 1602-es kiadásban szereplő második, vélhetően idegen kéztől származó kiegészítés itt következne; nem fordítom, nem élek vele.

Azt hittem, hogy végül meg sem ismer.
De látom, nincs máma amnéziája...
Na jó, gyere, intézd már végre el!
Állj elé, te szörny; mások gyilkosa!
És most az egyszer tedd jobba a földet –
Gyónd meg örült tetedet, s szánd hibád,
Nézz arra, ott van a végállomás!
Hú, rövid úton intézkedsz, jogászkám!
Rövid leszek: a haláltól nem félek,
Én vagyok, ki megölte Serberine-t.
Mondd, uram, tényleg azt hiszed, hogy itt
És most ez ügynek végét vetheted?
Azt, Pedro.
Na, én meg másképp hiszem.
Majd empirikus úton megtudod,
Míg én ülök itt, vért ad, aki vért ont,
Mert csak így elégül ki a törvény;
S jöllehet én nem élhetek vele,
De mások jogáért élek-halok.
Vigyék! A beismerő vallomás
Halálra ítélte. Végállomás!
Jöjjön, uram, készen áll?
Mire, te furmányos fehér galléros?
Hogy ebbe a gallérba belebújjon.
Csak ön után, hóhér úr! Mi, hogy magán fityegjen a ruhám,
rajtam meg az a hám? Bírnád, mi? Kell önnek az irhám, s cserébe
bújjak át a hurkán? Jaj, hóhérékám, átlátok a szítán, de én ingyen
senkinek föl nem dobom a csizmám... Sima ügy: na, hadd menjek!
Inkább jöjjön, uram.
Oda kell, fel?
Valahogy úgy, mint a nap. Nincs más megoldás.
Dehogynem: megoldod szépen *azt*, s én máris lent leszek.
Lent bizony; majd megoldom. És gyors leszek.
Hogy? Előbb föl húzod engemet?
Föl hát! Uram, ne húzza az időt! Haladjunk, kérem, mert
lemege a nap.
Komolyan mondom, kiakaszt a pasas! Tán órabérbe akaszt?
Megtöröm én ezt a rendet.
Jó, én meg addig kitörném a nyakát.
Ez szórakozik velem? Imádkozz, hogy meg ne ússzam, s azt
a pimasz pofádat bezúzzam!
Annál, uram, legalább egy fejjel lesz alacsonyabb – s az a fej
már nem nő ki az én hivatali időm alatt.
Valóban, seggfej? Látod ott, azt a fiút, kezében a dobozzal?
Aki az ujjával mutogat?
Eltaláltad, cimbora.
Nem ismerem. Mi van vele?
Majd a te nyakkendődből kötnek neki új ruhát.
Hogyne! De addig még megkötöm néhány gazember nyakát – s mindegyikük a becsület szobra lesz hozzá vagy hozzád képest.
Mít gondolsz, mi van abban a dobozban?
Szavamra, nem tudom, de nem is érdekel nagyon. Viszont
üdvös lenne, ha most már a lelki üdvét tenné rendbe.
Felteszem, olyan jó hír van ott, amely gyógyír a testnek,
gyógyír a léleknek is.
Az biztos, hogy nálad nyakasabb fura figura nem nyögött
még a hivatalomban.
Hát hivatali rangra emelték hitványságodat? És mi a címe:
„Hintás hóhér hivatala?”
Úgy van, s te hintázol ott majd mint cégér.
Könyörögve kérem az egybegyűlteket, imádkozzanak velem!
Istenemre, uram, a javulás útjára lépett! Lám, egy rendes
ember!
Mégse! Most kapok észbe, nem időszerű. Ne fárassza őket...
Talán majd máskor.
Sose láttam ily arcátlan latort!
Szörnyű kor: híg a halál, s könnyedek
A gyilkosok. A lélek nem a mennyben,
Hanem a földi bűnben sziporkázik,
Tövises útvesztőkön tekereg,
S nem lel utat az üdvösség felé.
Gyilkosság: véres szörny. Ó, istenem,
E legalja gaz nem nőhet tovább!
Akaszd fél őt most! De alaposan.
Fiam, ezzel terád emlékezem... (El)
Csak lassan a testtel, ne rohanj!
Minek tartanánk? Lejárt az idő.
Nem egészen.

HÓHÉR
PEDRO
HÓHÉR
HELYETTES

Mind el

Jön Hieronimo

HIERONIMO

Jön a Hóhér; levelet tart kezében

Jaj, uram! Istenem! Hogy az isten megáldja, drága uram! Az
az ember, uram, az a Pedro-Péter, aki olyan furán fonta a szót...
Mi van vele?
Hóhérkutyavilág! Uram, azt hiszem, rossz helyre küldtük; a fickó-
nak volt felmentő ítélete... Uram, itt van a papírja... Megbocsásson,
uram, ez rossz húzás volt, azt hiszem.
A felelősségemre, add át nekem. (Elveszi a levelet)
Nem köthetnek fel engem ezért?
Nem. Eredj!
Köszönöm szépen, kegyes az úr! (El)

Noha most más, közeli kín gyötör,
Mely mostanra már lényem része lett,
Leteszem a kint – nézzük, mit közöl!
„Uram, úgy írok most, ahogy vagyok:
Hajszál híján... Húzzon ki a bajból,
Ha nem teszi, a hajszál elszakad;
Meghalok, de felfedem magamat.
Ön bízott meg, hogy öljek, tudja jól;
Maga, meg az a cinkosa, a herceg
Bírt rá arannyal, szép ígéretekkel –
Segítsek eltenni Horatiót.”
Ez segített megölni a fiam?
S az átkozott színdarabban ti is
Felléptetek, Lorenzo s Balthazar?
Pont te, ki annyit köszönhetsz

fiamnak?

Mit hallasz, fülem, mit látsz, ó, szemem?
Ó egek, hát végül beteljesül,
S ez a szigorúan titkolt döglött ügy
Bosszúra érik és végül kiszül?
Most már látom, mit sejtetni se mertem,
Bel-Imperia levele igaz,
S nem hamis ő sem: bárhogy keverték
Rossz hírbe őt, s zúrbe mindenki mást.
Most majd a két írást egybevetem,
S meglelem – mit eddig sosem – a szálát.
Ők tették ketten, szívem érzi már,
Bűnös fejükre Ég haragja vár.
Álnok Lorenzo: mákonyos szemed
Ezt a végső, nagy jót ígerte meg?
S te, Balthazar, te, lelkem szélütése,
E díjjal háláltad menekülésed?

Merthogy?
Királyom kegyelmén áll vagy bukik.
Azon áll? Akkor ezen meg bukik!
(Királgja a támaszt alóla)
Jó, Hóhér. Vigyétek jó messze el,
De hulláját hagyj hantolatlanul,
Ne fulladjon attól fertőzve a föld,
Kit az ég nem túrt, és ember elsöpört.

7. szín

Hogyan fussak el, nyüszítve világgá?
Jajgatásom töri fel a föld hátát!
A lég lerogyva száll hangom terhétől –
Hát örökké siratnom kell fiam?
Átokszavam üvöltő szél kavar;
Letépi a fák élő zöld ruháját,
Virágos mezőt meztelenre hág át;
Könnyem árja töri át hegyek láncát,
S szökőár táncol a pokol tornácán...
De gyötört szívem így is csupa gyász,
Sóhajtozik, nem békel szenvedése,
És süvöltő szelek szárnyára kap,
S bever a vakító menny ablakán:
„Ide a bosszút, hol az igazság?”
De ők, ők ott, a fenséges magasban,
A gyémántfalú mennyi kioskban
Elérhetetlenek és ellenállnak,
Jajomra, szavamra nem reagálnak.

Átok a kényszeres károkozókra,
 Átok rád, aljas, ostoba fogoly,
 Anyád méhére, lelkedre, fejedre,
 Bitang apádra, korlátolt agyadra!
 Savas irtózat marja a napot,
 Mikor a fiam kegyelmet adott!
 S én? – Csak szóban ismerem haragot,
 Mikor csak vér mos le gyalázatot?
 Most azonnal megyek, föl a királyhoz,
 S termeiben igazságért kiáltok.
 Agg lábam, ha kell, térdig koptatom,
 És vagy jogot nyerek szépszerével,
 Vagy széttépem őket szavaim csőrével! (El)

8. szín

Jön Isabella és a komornája

ISABELLA Jól értem, hogy ez a fű a szemet,
 Az meg a fejet tisztítja?
 De mi purgálja szívem salakját?
 Orvosság nem fogja az én bajom,
 S nincs halottfeltámasztó doktorom.
 (Tébolyultan futkos fél-alá)
 Horatio! Hol vagy, Horatio?
 KOMORNA Drága jó asszonyom, így csak kikészül,
 Órjöngése elemésztí magát!
 Fia Elysium rétjén pihen.
 ISABELLA Azért kaptál ruhát, szép holmikat,
 Meg sípot, dobót, nádi hegedűt,
 Hogy majd aljasul felkoncoljanak?
 KOMORNA Asszonyom csapong – megrémíti
 lelkem.
 ISABELLA „Megrémíti lelkem!” Nem tudod, mit
 Beszélst!... A lelkem ezüst szárnyakon
 Kaptat a mennyei országúton,
 S a kapuban – igen – fiamat látom,
 Körötte kék tűzű kerubok kara
 Forrasztja forogva fakó sebét,
 S himnuszt, égi zenét zeng, s áhítattal
 Köszönti tiszta szívét a halottnak,
 Ki elhunyt, s példaképe volt korunknak.
 De mondd meg te: a gyilkost hol találom?
 Merre fussak, hol végre meglelem,
 Ki meggyilkolta édes gyermekem?

Órjöngve kirohan, a komorna utána

9. szín

Bel-Imperia egy ablaknál áll

BEL-IMPERIA A körém szótt botrány mindent beleng,
 Kizárt az udvar, sehöl nincs helyem...
 Hát nincs egy jel, egy morzsányi infó,
 Hogy tudjam, mért nem vagyok
 comme il faut?
 Átkozott bátyám, te brutális gyilkos,
 Elméd kutyáit mért eresztet rád?
 Kétkulacsos vagy, Hieronimo,
 Vagy a bosszúd kifűjt, s nincs benned gőz?
 Ó, Andrea, Andrea, ha látnád,
 Hogy jártam én a barátod miatt,
 S hogy jártak ok a végére miattam!
 Kénytelen-kelletlen jó képet vágok;
 Türelmem az van, kivárok. A kín
 Megszűnik, ha az ég megszabadít.

Háta mögött megjelenik Christophil

CHRISTOPHIL Ejnye, hölgyem, tudja, ezt nem
 szabad...

Mind el

10. szín

Jön Lorenzo, Balthazar és az Apród

LORENZO Ne fecsegi már; eddig jól ment minden.
 Egész biztos, hogy holtan láttad őt?
 Fejemet teszem rá.
 LORENZO Elfogadom.
 Pedro lelke már az úrben lebeg;
 Hogy merre száll, az Úr jelölje meg.
 Na, itt a gyűrűm, add át Christophilnak,
 Kérd meg, hűgom bocsássa szabadon,
 Te meg hozd ide őt azonnal!

Apród el

BALTHAZAR Ez végig csak a játék része volt:
 „Hogy simítsunk el egy kényes ügyet?”
 De minden csoda három napig tart,
 Jöjjön ki, kit a fogság megasztalt!
 LORENZO Épp időben. Hallhattad tegnap este,
 Az apátok nagyon is kereste.
 Na és – hallhattad a riposztomat –
 rövid volt, s velős, távol mért maradt.
 Nem számít... De mondd csak, szereted őt?
 BALTHAZAR Hm.
 LORENZO Éberem barátokozz, ésszel érzelegj,
 Ne kérdezz – kövess; gyanú fölött lebegj!
 S ha levágott lovagját, fogságát
 Illetően, nos, keménykedni kezd –
 Tréfálkozzál! A tréfa jó lepel
 Olyasmire, mi nagy port verne fel.
 Már jön is!

Bel-Imperia jön

BEL-IMPERIA Húgocska...
 Húgod? Neked?
 Soha!
 Hogy lenne család, ki ilyen csalárd?
 Ki saját húgával manipulál!
 Előbb csupasz pengéddel vagy gyengéd,
 S átütöd simán partnerem mellét;
 Aztán, mint a forgószelet a libát
 – Cimboráiddal az oldaladon –
 Elzársz a fénytől, hogy senki se lát,
 S a néma fal füleli panaszom!
 Mily téboly tépi agyad húrjait?
 Mondd, mit vétettem én teellened?
 LORENZO Térj eszedre már, Bel-Imperia,
 Mert meg nem alázalak eddig – még...
 Sőt, diszkrécióm addig terjedt,
 Hogy önzetlenül védtem a neved.
 Az én nevem! Ugyan, Lorenzo,
 Mikor szorult rá a becsületed,
 Hogy pont te mosogasd tisztára azt?
 LORENZO Úgy döntött a király és apánk,
 Hogy bizonyos, az alkirály ügyével
 Összefüggő pénzügyi tárgyalásra
 Magához rendeli Hieronimót.
 És ez rontana a hírnevemem?
 BALTHAZAR Türelem, hölgyem, most jön a java.
 LORENZO Én álltam ott, így engem küldtek el,
 Hogy értesítem, itt vannak közel.
 Hogy megyek – s a herceg is velem –,
 Váratlanul egy lugas rejtekén
 Belétek botlunk, tudod, miközben...
 BEL-IMPERIA Valóban?
 LORENZO Nézd, eszembe jutott mindaz a kín,
 Mit Don Andrea okozott neked,
 S tudtam, ez most sokkal durvább lehet,
 Ha e senki karjai között lennek,
 Tudtam rögtön, hogy cselekedni kell,
 S eltüntetni a Dont apám elől.
 BALTHAZAR Őnt meg gyorsan ebből kimenteni,
 Mielőtt atyját úgy felhergeli...

BEL-IMPERIA Valóban így volt? S ön rá a tanú,
 Hogy amit ez itt feltalál, igaz?
 S te, drága testvér, értem fáradtál,
 S ön meg csak az volt – nyegle eszköze?
 Ezt meg kell írni, oly nemesen cseng!
 De fogságom oka még nem dereng...
 LORENZO A melankólia, húgom, melyet
 Az első kegyelved halála szült,
 Apánk régi haragját megihlette...
 BALTHAZAR Jobbnak láttuk, ha valahol lapul,
 Míg apja dühe tombol s csillapul.
 BEL-IMPERIA S mért nem láttam én e dühnek jelét?
 BALTHAZAR Csak tüzelte volna forró fejét,
 Mely Etnaként siratta Andréát.
 BEL-IMPERIA És nem keresett, nem kérdezett rólam?
 LORENZO Dehogynem, s a következőket mondtam...
 (A fülébe súg valamit)
 De nézd a nemes herceget, húgom,
 És lásd bele saját szerelmedet;
 Lásd a lelkét, mely érted szenvedett,
 Lásd, hogy mélabúja forró s buja;
 Bárhova méz, követne bárhova.
 BEL-IMPERIA Bátyám, már úgy okolsz és szónokolsz
 – Nem is tudom, de pompás haladás –,
 Mint egy politikus –
 De fogd vissza magad, meg ne zavarj;
 Hercegünk rágódik – éppen fennkölt...
 BALTHAZAR Gyönyöröd rabjaként, amely kitölt.
 Ariadné fonala szép hajad,
 Labirintusában szívem ott ragad,
 Bánatom könyve fényes homlokod,
 Fulladó reményem előtted zokog.
 BEL-IMPERIA Szeretni, szűkölni – s egyszerre mind:
 Nos, én attól tartok, túl ritka kincs;
 S együtt meghaladják egy nő esztét.
 De én szeretem!
 De kit?
 Hát magát!
 BEL-IMPERIA S én szűkölök.
 BALTHAZAR Mitől?
 BEL-IMPERIA Magamtól.
 LORENZO Attól!
 BEL-IMPERIA Biztos?
 BEL-IMPERIA Bizony,
 Mint kit iszonnal tölt el egy viszony.
 BALTHAZAR Úgy Balthazar legyen az oltalom!
 BEL-IMPERIA Úgy ne; Balthazar maga az iszony:
Et tremulo metui pavidum junxere
timorem,
Et vanum stolidae proditiōnis opus.⁹
 (El)
 LORENZO Ha ilyen szellemes az ostromod,
 Vagy bíróság, vagy ágyban folytatod!
 BALTHAZAR Csillagként vezesse égi szemed
 Szegény, összetört, vaksi Balthazart,
 Mint ki sűrű sötétben hegyre hág,
 Mint zarándok, ki elvesztette fonalát...
 (El)

II. SZÍN

Jön két portugál, megjelenik Hieronimo; összetalálkoznak

ELSŐ PORTUGÁL Elnézést, uram!¹⁰
 HIERONIMO Elnézem én, csak gyorsan menjenek;
 Itt se vagyok, s maguk se legyenek.
 MÁSODIK PORTUGÁL Kérem, milyen távol esik a herceg
 Háza innen?
 HIERONIMO Az? A lehető legtávolabb tőlem.
 ELSŐ PORTUGÁL De hol lakik?
 HIERONIMO Az ott a háza, ni!

⁹ Latin. Forrása tisztázatlan. Ford.: *Így egyesül a fals félelem s a réveteg remegés; egymást árulják el: hiábavaló nász.*

¹⁰ Az 1602-ben kiadásra került szövegverzió harmadik kiegészítése ide ékelődik; a fordító úgy érzi, nincs oka, hogy ezt ide fordítsa, mert inkább elvesz, mint hozzászól a jelenethez.

MÁSODIK PORTUGÁL Vajon a fia is vele lakik?
 HIERONIMO Mármint Lorenzo?
 ELSŐ PORTUGÁL Ó!

Hieronimo bemegy az egyik ajtón, s visszajön egy másikon

HIERONIMO (félre) Kibekkelem;
 És nyájas maradok, amíg bírom.
 De ha ennyire türelmetlenek,
 És a helyes útért nyúznak engem,
 Hát helyre teszem ezeket – fejben.
 (Feléjük fordul) Ott az az út, az ön bal
 oldalán,
 A rossz lelkiismeretből ered,
 S a szorongás erdejébe vezet,
 Olyan sötét, veszélyes átkelő;
 Hol fejbe ver a melankólia,
 S ha bírja szusszal, mit belélegez,
 A kihordott téboly földre szegez.
 S ott, az örök éj völgyének mélyén,
 A Halálnak csipkés sziklaszegélye
 Alatt rottyog s forr a romlott világ
 Minden vírusa rohadt páragózába...
 Nos, egy köpésre onnan, gyilkosok
 Kedvvel épített pihenőhelyén,
 Egy katlanban, mit Jupiter rakott
 Vak dűhében kénköves láng fölé –
 Ott lelik a fürdőző Lorenzót
 Ártatlan vérbe s olomba merülve...
 Hahaha!
 ELSŐ PORTUGÁL Hahaha! Hát akkor
 HIERONIMO hahaházzanak. Isten áldja magukat, jó
 hahaházást! (El)
 MÁSODIK PORTUGÁL Nem vitás, komplett örült a pasas,
 Vagy a kor kirágta minden esztét.
 Gyerünk, keressük meg a herceget! (El)

12. SZÍN

Hieronimo jön; egyik kezében kötél, a másikban egy tőr

HIERONIMO Tegyük fel, itt állok, s jön a király;
 Csak néz nagyon, de nem látja bajom.
 Hát nem fura – egy rejtőzködő sztár,
 Kit sunyi sleppje világtól elzár?
 Nem marhulj, öreg, ismered cselük:
 Nem kell a szó, jöjjön az akció! ...
 A vérbíborba fülő völgy mélyén
 Tüzes torony van, s olvadt réz fölött
 Ércszékén ül a bíró, és ítél,
 Foga kerítésén láva szökik
 A mélybe, hol a pokol tava van.
 Ugorj, Hieronimo, őt keresd fel,
 Őt, kivel fiadról beszélned kell.
 E kötélről szakad minden kötélek,
 E vastól kirohan belőled a lég!
 Ez a jobb, vagy ez? ...
 De hova sietsz?
 Jó; szúrj, akassz, ha kell, de a bosszút
 Fiadért helyetted ki oldja meg?
 Nem! Elnézést, én nem kérek ebből!
 (Eldobja a tórt és a kötelet)
 Van még egy út: a királyhoz vezet,
 (Ismét felveszi, amit eldobott)
 S nekem van még egy dobásom,
 Az szent!
 Te, Balthazar, szorulni fogsz mindjárt,
 S haverod is, Lorenzo! A király!
 Itt van, meg ne szökj, te fáradt sirály!

Jön a Király, a portugál követtel; Don Cyprian és Lorenzo

KIRÁLY No, hadd lám, egy kiskirály mit kínál!
 Látta a listát, mit követelek?
 HIERONIMO Igazságot nekem, az igazságot!
 LORENZO Hátrébb! Nem látsz? Tárgyal a király.
 HIERONIMO Ennyire?
 KIRÁLY Ki zavarog, mikor ügyletelek?

HIERONIMO Csak senki... (*Félre*) Csak semmi
botrány, öreg!

NAGYKÖVET Nagy király, uram megkapta, olvasta
Királyi ajánlatsomagodat,
S mint ember, ki fiát temette el,
S a túlzott boldogságtól újraéledt,
Hogy fia udvarodban mégis élhet,
Nos, az én uram a te örömödre
Mint nagy királlyal tudatja veled:
Egy: hogy a frigy, melyet fia, a herceg
És Bel-Imperia köt, szeretett
Unokahúgod, kedvesebb szívének,
Mint mirrha s tömjén a sértett Egeknek,
Tehát személyesen jön el hozzád
A házassági ceremóniára,
Hogy a spanyol udvar színe előtt
Örök barátságot s feloldhatatlan
Szövetséget kössön egymással a
Portugál és spanyol királyi ház.
Ha megvolt, rögtön lemond mint király,
S Bel-Imperiából királynő lesz
Férje oldalán.

KIRÁLY (*öccséhez*) Örömmel veszed?
DON CYPRIAN Nem kétség, ez egy óvatos elegy,
Barátságunkat így tartani meg;
Világos az is, szereti fiát,
S a konstrukció rám nézve is jó,
Mert lányomon keresztül megemel engem.

NAGYKÖVET Végül, kedves uram, küldi királyom
– noha most már nem fiáért cserébe –
A váltságdíjat, mit Horatio kap.

Behozzák a váltságdíjat

HIERONIMO Horatio! Ki mond Horatiót?
KIRÁLY Értékelem. Add át köszönetem.
Most lépi elő, s vedd át, Horatio!

HIERONIMO Igazság, igazság, nemes király!
KIRÁLY Ki üvölt? Te vagy, Hieronimo?
HIERONIMO Ó igazság! Igazság a fiamért,
Akit a sírból díj már ki nem vált!
LORENZO Rossz a tanácsadó, Hieronimo...
HIERONIMO Arrébb, Lorenzo, ne gátolj tovább,
Te voltál eddig is esküm szegője!
A fiamat akarom, nem a pénzed!
Sipirc, vagy kiontom a föld belét
(*előrántja törét*),
És a halál folyóján hozom át,
S dobom eléd fiam csonkolt tetemét.
Térj ki az útból! Takarodj előlem!
Csákánnyá fenem itt ezt a tört,
Most, itt, visszadobom a beosztásom,
S a pokol rémeit izibe kiásom,
Hogy bosszút állhassak tirajtatok!

KIRÁLY Mi ez az örület?
Senki be nem tömi zagva száját?
HIERONIMO Ne! Magam is itthagynom e lebujt;
KIRÁLY Nem nyughat az már, kibe ördög bújt! (*El*)
Baleset érte Hieronimót?
LORENZO Túllépett önmagán, s az nem hoz jót.
Uram, az illető pökhendi lett,
Magát s fiát csodaként éli meg;
Sőt, most mindent mohósággal tetéz,
S a fia pénzére tenné kezét –
Zavaros, sőt zavart személyiség.

KIRÁLY Hidd el, fiam, hogy szívből szánom őt –
Lásd, mit tesz az apai szeretet.
Nos, Cyprian, legyen övé a herceg
Váltságdíja, az arany – add neki!
Ha nála van, a fiának nem fáj –
Vidd, Hieronimo, ha már muszáj.

LORENZO Ha magánkívül tölti idejét,
Adj le azonnal hivatalát,
Nevezd ki valakit, ki moderált.
KIRÁLY Csak depresszióba taszítaná;
Most derítsük ki ügye hátterét,
Majd ráérünk később kitenni őt...
Don Cyprian, jöjjön be a követ,

Hogy Bel-Imperia és Balthazar
Eljegyzésének tanúja legyen,
S hogy a dátumot közösen pontosítsuk,
Amikor a házasság létrejön,
S a főportugált itt fogadhatom.
Tudom, hogy uram repes már a hírért,
És magánkívül lesz majd, úgy örül.
Akkor hát gyerünk, és halld saját
füleddel...

NAGYKÖVET

KIRÁLY

Mind el

12a szín¹¹

*Hieronimo háza/kertje
Hieronimo és Isabella jönnek, mögöttük Jaque
Kopogás az ajtón*

HIERONIMO Nézd meg, ki kopog!
JAQUE Egy festő, uram.
HIERONIMO Jöhet: fesse le, milyen az öröm;
Az csak festék: a szenvedés örök.
Jöjjön, hátha kijön valami jó!
Az isten sugallta: „Ültess itt fát!”
S a semmiből lett szolga túlnő urán,
Mert gyűlöl mindenért, amit kapott...

Jön a festő

FESTŐ Isten áldjon, uram!
HIERONIMO Már miért? Belépsz, kutya, s rögtön
gúnyolsz?
Hol, hogyan s honnan lennék áldott én?
Mit kíván a vendég?
Igazságot.
Ó, törtető tahó! Olyat akarsz,
Ami e földön nem is létezik.
Valamennyi szűz bánya rakománya
Is kevés egygrammnyi igazságért.
Én mondom,
Az Úr összevonta kezébe mindet,
S e monopóliumból nem részel minket.
FESTŐ Érttem. Tehát
Hogyan – megölték fiad?
HIERONIMO Meg. S nincsen még fiú, kit úgy
szerettek.
HIERONIMO Hogy nincs-e? Ez hazugság, akkora,
Akar a föld. Volt egy fiam,
Legritkább hajszála többet ért
Ezer olyanánál, mint fiad, s megölték.
FESTŐ De sajnós, uram, nekem csak ő volt.
HIERONIMO Nekem is. De ez az egyetlenegy
Felért egy légioval. Most már mindegy.
Mindenki be a házba! Isabella,
Te is! E jóember meg én
Még rójuk a köröket itt a kertben,
Mint két porontyát veszített oroszlán.
Menjetek be, mondom!

Isabella, Jaque el. Hieronimo és a Festő leülnek

Beszélgessünk. Mint férfi a férfival. Azt mondd, megölték?
FESTŐ Meg, uram.
HIERONIMO Aha. Mint őt. Hogy bírod? Rád tör-e néha őrzöngő ro-
ham? Behunyat szemed lát-e tobzódó borzadályt?
FESTŐ Valahogy úgy.
HIERONIMO Ha festő vagy, tudsz-e könnyet, kinyílt sebet, süvöltést
és sóhajhegyet festeni? Tudnál nekem festeni egy éppolyan fát, mint
ez itt, ni?

¹¹ Az 1602-es kiadású szöveg sorrendben negyedik kiegészítése, amelyet 12a színként a 12. és a 13. szín között közlök, pontosabban a negyedik kiegészítés második feléről van szó, melyben Hieronimo és a festő találkozásából egy rendkívül erős párbeszéd alakul ki; s noha egyáltalán nem tisztázott ezen kiegészítések szerzői háttere, bárki szülte is ezt a részt, szerintem méltán megérdemli, hogy a darab szerves része legyen.

FESTŐ Uram, biztosra veszem, hogy hallott már műveimről. A nevem Bazardo.

HIERONIMO Bazardo! Istenem, remek fickó! No figyelj ide, látod, engem kéne megörökítened a házi képtáram számára, olajban, tűnjek olyan tompa, matt pasasnak, öt évvel fiatalabb kiadásban – menjen az az öt év, hadd menjen, kinek fáj! –, ott feszítek hát mint spanyol főügyész, feleségem, Isabella mellettem áll, és beszédes tekintetét fiunkra, Horatióra veti, szólaljon meg szinte a kép, mondjon olyasmit: „Drága fiam, az isten áldjon!”, és a kezem, én a kezemet a fején, fiam fején lágyan nyugtatom, valahogy így – látod? Meg tudod oldani?

FESTŐ Nagyon is, uram.

HIERONIMO Várj, még nincs vége. Ha ez megvan, le tudod-e festeni ezt a fát; ezt itt, pont ezt?... Tudsz te festeni szaggató sikolyt?

FESTŐ Azt hiszem, uram.

HIERONIMO De szaggasson, tépjen az a sikoly! Különben mindegy. Jó, tovább: fess nekem egy fiút, amint ott lóg azon a fán, és testét gyilkosok kardja járja át meg át... Tudsz gyilkost festeni?

FESTŐ Azt garantálom, uram. Megvan nekem minden hírhedt bűnöző profilja, ki valaha Spanyolországban élt.

HIERONIMO Az túl kevés lesz, túl kevés... Sarkantyúzd meg művészi vénád, a szakálluk legyen júdászvörös, szemöldökük vadul kiugró nyíratlan bokor – ehhez mindenképp ragaszkodom. Azután fess hirtelen hasító hangot és engem, amint az előtérbe rohanok térdem fölött harangozó hálóingben, a ruhám a hónom alatt, kezemben égő fáklya, másik kezemben kivont kardom pengére állítva – így valahogy –, és ezeket a szavakat kiáltom: „Mi ez a hang? Ki hívta Hieronimót?” Lehetne róla szó?

FESTŐ Igen, uram.

HIERONIMO Akkor toljon engem előre, hadd haladjak, alléról alléra szaladjak, fokozódjon zűrös külsőmön a zavar, és éjjeli sipkámát tolja le fejéről az égnek álló haj. Gyűlölettel gyűljenek a felhők, merüljön sötétbe a hold, égjenek ki a csillagok, ordítson orkán, hörögjenek harangok, bömböljenek a baglyok, visítsanak varangyok, és órák öröklék porrá a percet, és a mutatók éjfélűt üssenek! Akkor, végül, rogyjanak meg: meglátok egy embert a fán, ténfereg előre, ténfereg hátra – tudod, ahogy a szellő a hullát himbálja –, én meg egy szempillantás alatt levágom. Nyissz! Nos, ahogy a fáklya fényét fölé tolom, látom ám, hogy ez az én fiam, Horatio. Na, itt fess szenvedélyt, itt aztán festhetsz szenvedést! Szólaljon meg a szél, üvöltsek, mint a vén trójai Priamus: „Fejem a fáklya, fejem a fáklya: a házam lángba rántja!” Aztán átkozódjak és révedjek, örjögjek és ébredjek, legyen látható, amint átkokkal verem a poklot, és ijesztgetem az eget, és végül, hagyj ott összetörve, transzban, elterülve...

FESTŐ Ez a vége?

HIERONIMO Vége? Hogy volna vége? Tudod, mi lesz a vége? Halál és téboly. Mert sosem érzem olyan kitűnően magam, mint mikor rám jön a téboly. Olyankor erős vagyok, és várom a csodát. De a tudatom megfoszt az eszemtől, az megkínózik, az kinyír, az maga a pokol... Végül, uram, hozz össze eggyel a gyilkosok közül... Legyen bár olyan erős, mint Hector, én cafatokra tépem, fel s alá hurcolom darabjait... (Belökdösi a festőt a házba, aztán újra megjelenik; egy könyvet tart a kezében)

13. szín

Jön Hieronimo egy Seneca-kötettel a kezében

HIERONIMO

„Vindicta mihi!”¹²

„Enyém a bosszú!”

Na majd az ég mindent helyre bosszul,

És a gyilkosságért számlát benyújt.

Várd ki, míg ott fenn úgy tetszik nekik –

Az időt veled nem egyeztetik.

„Per scelus semper tutum est sceleribus

iter”,¹³

A bűnténynek újabb bűntény falaz.

Ha becsapnak, csapj le, s csapj végzetest,

Mert bűnnek csak bűn az ellenszere;

Mert mit veszthet a bátor? Csak életét!

De az, ki békén tűri végzetét,

Nyugton él, de könnyen adja életét.

¹² Seneca *Octavia* című művéből.

¹³ Seneca *Agamemnon* című művéből.

„Fata si miseros juvant, habes salutem;
Fata si vitam negant, habes

sepulchrum”¹⁴

Hogyha a sors enyhíti kínjaid,

Úgy élsz, mint hal a vízben, boldogan:

Hogyha a sorsod nem hagy levegőt,

Egy sírt azért juttat, s szemfedőt:

S ha egyik sem, vigaszod az legyen,

Tetemre hívják azt is, ki csak tetem.

A szó csak tettetés: enyém a büntetés!

De hogy? Nem mint egy primitív alak,

Ki nekiront, s magára dönt falat,

Hanem titokban és holtbiztosan.

Kedves mosollyal, szinte álmosan.

Az, aki bölcs, az alkalommal él,

Meglapul, vegetál, csendben kivár;

De a döntéshelyzet eszi a percet,

És van, hogy a bosszúd már nem

telelhet...

Beletörődöm hát, hogy nem török ki,

S nyugtalan bár, de nagyon nyúl leszek,

Nem mutatom, hogy bűnük ismerem;

Hadd higgyék, hogy mindent

megeszik úgy,

Ahogy főzték, a naiv kisöreg.

Tudom, ahogy ők is: a nem tudás

„*Remedium malorum iners est*”,¹⁵

A bűnre való hűs borogatás...

És nincs értelmé fenyegetni őket,

Kik – mint jeges orkán a puszta tölgyet –

Ha kell, rangjuk szelével elsöpörnek.

Nem, nem, Hieronimo, a szemed

Szokja a lesütést, szapora nyelved

Az agyat tompító lefelyelést,

Szíved a hűlést, kezed a tőrést,

Hátad a dőlést, térded a nyögést,

Míg jókor és jól döfheted a kést.

Kint zaj

Mi ez a zaj? Ki hóborög amott?

Jön egy szolgál

SZOLGA

Itt alkalmatlankodik néhány

Csőrő, uram, hogy kijárja önnél,

Képviselje ügyüket a királynál.

HIERONIMO

Hogy én? Azokat a tyúkpereket?

Nem bánom, lássuk őket. Jöjjenek!

Belép három Állampolgár és egy öregúr (Senex)

ELSŐ ÁLLAMPOLGÁR (a többieknek) Én mondom, ha már nagy a jogi gáz,

Nincsen az országban még egy jogász,

Kit csak félannyira hajt a jóság,

Hogy kiderítse, mi az igazság.

HIERONIMO

Jöjjenek, ha már a véretem szívják!

(*Félre*) A régi pókerarc előkerül;

Mikor nem voltam még államügyész,

Kezdő ügyvédként osztottam az észt...

No nézzük, mi a baj?

MÁSODIK ÁLLAMPOLGÁR

Egy csúnya per.

HIERONIMO

Tettlegeesség?

ELSŐ ÁLLAMPOLGÁR

Adósság.

HIERONIMO

Csönd legyen!

MÁSODIK ÁLLAMPOLGÁR

Nem úgy: birtokháborítás a vád!

HARMADIK ÁLLAMPOLGÁR

Nekem önkényes kilakoltatás.

HIERONIMO

Csak nyugalom. Úgy döntöttek, urak,

Hogy engem bíznak meg ügyeikkel?

ELSŐ ÁLLAMPOLGÁR

Igen, uram, és itt a beadványom.

MÁSODIK ÁLLAMPOLGÁR

Adóselevél!

HARMADIK ÁLLAMPOLGÁR

Bérelti szerződés!

Okiratokat nyújtanak át Hieronimónak

¹⁴ Seneca *Troades* című művéből.

¹⁵ Seneca *Oedipus* című művéből.

HIERONIMO Te mért állsz ott oly szerencsétlenül,
Táskás szemmel, égneke emelt
kezekkel?

SENEX Jöjj, öregúr, és add elő, mi bánt.
Jómagam közszereplő nem vagyok,
De ügyemtől zokogna egy tábornok,
S megolvadnának Korzika sziklái.
Beszélj, öreg, meséld el nagy bajod.
Uram, ha
Kínom szavakba volna önthető,
Nem tintával vésném papírra fel,
Mint bennem szívem vére lüktet el.
Mi ez? „Don Basulto alázatos
Panasz meggyilkolt fia ügyében.”
Ő.

HIERONIMO Téved: az én meggyilkolt fiam.
Ő, fiam, fiam, kis Horatióm!
De enyém vagy tiéd: most egyre megy.
E zsebkendővel szárítgasd szemed,
Míg e nyomorult bajodba merül,
S önkönnyeibe fullad legbelül.
(*Előhúz egy véres zsebkendőt*)
De vedd ezt! – a tárcám; hogy kerül ide? –,
Ez is tiéd. Mindet neked adom,
Mert összenőtt veled a bánatom.
Hogy mennyire jó – Hieronimo!
Finom úriember, az nem vitás.
Nézd csak és sápadj, Hieronimo,
Ilyen egy fiát szerető apa!
Pont így lamentál és szomorkodik,
Kinek elmegy a fia, s ő marad itt.
Alsóbb intelligencia, és mégis;
Nézd, mily együgyű és szegény, és
mégis –

HIERONIMO Hieronimo, mikor óceánként
Tombolsz, mit szél s dagály tép, s vak
dühöd

SENEX Csak a hullám tarajába harap,
Míg a sekély víz mély örvényt kavar:
Hogyan nem süllyedsz el a szégyentől,
Hogy fennkölt bosszúd senkit meg
nem öl?

HIERONIMO A földön igazság nem kapható –
Nem baj: alászállok, s kopogtatok
Pluto udvarának bús kapuján,
S mint hajdan Herkules, én ráverem
A Fúriák s boszorkányok raját,
Lássák el a Lorenzóék baját.
S ha akadékoskodna Cerberus,
S nem enged el a nyálkás partokon,
Kiadlak a trák költőnek, öreg,
Te léssz az én Orpheusom¹⁶ ott lent,
S ha látják, nem áll kezedre a húr,
Mebongatjuk a szívedet belül,
Míg Proserpina elérzékenyül,
És a szavát adja, hogy bosszút áll.
Akkor aztán széttépem őket, így!
Ízekre harapom mindegyiket!
(*Széttépi a papírokat*)
A beadványom!

ELSŐ ÁLLAMPOLGÁR

Hieronimo kirohan, az állampolgárok utána

MÁSODIK ÁLLAMPOLGÁR Az volt az adóslevél!

Hieronimo visszajön

HARMADIK ÁLLAMPOLGÁR Úristen, az ott tíz fontba került,
S úgy tépted szét, mint a mosdópapírt!
HIERONIMO Dehogy! Egy ujjal se nyúltam hozzá!
Hol a seb? Hol a vér, akár egy csepp?
Ha megszúrta, össze mért nem esett?

¹⁶ A mitológia úgy tartja, hogy mikor Orpheusz trák költő és zenész alászállt a Hadészba halott feleségeért. Eurüdikéért, olyan gyönyörűen játszott, hogy Perszephoné (Proserpina) végül útjára eresztette őket a felvilágba, azzal a feltétellel, hogy Orpheusz nem pillant vissza kedvesére a visszavezető úton: Orpheusz elfelejtette ígéretét, s ez halálos hibának bizonyult.

Kuss, ha mondom! Fussál, kapj el, ha
tudsz!

Mindenki kirohan, csak az öregúr nem. Senex a színen marad, míg Hieronimo vissza nem tér; akkor az arcába bámul, és beszélni kezd

HIERONIMO

És azért szálltál fel, Horatio,
Hogy igazságot kérj e földön itt?
Hogy elmond apádnak,
cserbenhagyott,

Isabellnek, hogy könnye nem ragyog,
Mert az óbégatás olcsó dolog?
Menj vissza, fiam, Aeacusnak mondd,
Mert itt nincs igazság. Menj, kisfiam,
Mert itt mindet kiárusították.
Ne féj, édesapád is elkísér,
Anyád meg a pokol urától kér
Igazságot a megtörténtekér’.
Honnan jön e zavaros áradat?
Kisfiam, gyere csak, hadd nézzelek!
Rád véste magát a sötét halál!
Proserpina sem szánta ifjúságod?
Túrte, hogy hamvas-piros tavaszod
Üszköre csípje a zord tél dere?
Rosszabbul festesz, mint saját apád!
Gonosz sors! Te csak játszol és
sorsolsz...

SENEX

HIERONIMO

SENEX

HIERONIMO

Uram, én nem az ön fia vagyok.
Nem? Akkor csak az őriült képzelet
Üres éjbe kongó lénye lehetsz!
Idézést hozol a zordon Minos
És az igaz Rhadamantus elé,
Hogy elkaszálják Hieronimót,
Mert nem bosszulta meg Horatiót.
Elaggtam már, de nem szellemmé
asztam,

SENEX

HIERONIMO

S eléd csak halott fiam ügyét hoztam.
Most, hogy fiadról beszél, rád
ismerek,
Bús tükröm vagy, a lelkiismeret;
Arcod mögött az én fájdalmam ül,
Szemed táskáiban könnyek lötyögnek,
Homlokod gyűrött, ínnyeden motyogsz –
Szomorú szavak térden állnak ott;
Sóhaj hajókat fúj lélegzeted,
Fiad volt minden, s most végzeted.
Gyere öreg, menjünk Isabellához,
Dőlj a karomra, támogassuk egymást,
S te, ő meg én majd éneklünk egy dalt,
Három szólamban, de kötetlenül –
De hagyjuk azt a kötelet! Gyerünk be!
Egy kötélén találtam a kertünkbe’...

Mindketten el

14. SZÍN

*Jön a spanyol király, Don Cyprian, a portugál alkirály/Kiskirály,
Lorenzo, Balthazar, Don Pedro és Bel-Imperia*

KIRÁLY

Menj csak, Cyprian, ez a te napod;
Köszöntsd te a portugált!

DON CYPRIAN
KISKIRÁLY

Jó, megyek.
Menj, Don Pedro, fiam nagybátyja vagy,
Üdvözöld Don Cypriant!

DON PEDRO
KIRÁLY

Megteszem.
Úgy néztek ám, hogy e portugálok
Régen még valakik voltak, királyok;
S Kelet-India tartozott alájuk.
Üdvözlégy nálam, bátor alkirály,
A slepped is kapja, ami kijár!
Tudom, mi szél hozott, s királyi hajód
Mért szelte át a felségvizeket.
Ez több – tudom – mint tucatszeretet:
Igaz hűség, mi idevezetett.
Szóval az én becses unokahúgom
– Tegyük szerintem közhírré a tényt –
Balthazaroddal immár jegyben áll,

HIERONIMO Tudom jól, pont erről beszélék.
DON CYPRIAN Az jó.
S hogy kifáradjon a ronda világ,
Mikor csak kedved tartja, látogass meg,
Vár rád a házam, ősi székhelyem,
S érted sürgünk majd, fiam s jómagam.
De most előttünk mint tanúk előtt
Ölelje meg egymást a két barát!
HIERONIMO Hogy öleljem? Persze, meg is teszem.
Barát – így mondtad? Nagyon jó leszek.
S főképpen teveled, Don Lorenzo;
Számos okból ezzel csak nyerhetünk,
Mert aljas és gyanakvó a világ,
S képzete ocsmány dolgokat okád.
BALTHAZAR Nagyon baráti, Hieronimo.
LORENZO Úgy tisztázódott minden félreértés?
HIERONIMO Szégyen volna, ha nem, s több is:
DON CYPRIAN Akkor az alkalmat megragadom,
Ma este hadd élvezzük társaságod!

Hieronimo kivételével mind el

HIERONIMO Ahogy parancsolod. Fúj, köpni kell!
Jó úton haladok.
„Chi mi fa piú carezze che non suole,
Tradito mi ha, o tradir mi vuole”¹⁸

15. színp

Andrea szelleme és a Bosszú

ANDREA Fúriák, fel, ébredj, Cerberus!
Rázd fel Plutót, szelíd Proserpina!
Acheron és Erebus: harcra fel!
A Styxre s Phlegetonra esküszöm,
Nem vert még le így gyötrő fájdalom,
S Charon, a félholt folyó folyamóre
Se bámult még ennyi sok borzadályt!
Ébredj, Bosszú!
BOSSZÚ Ébredjek – mire?
ANDREA Csúnán átverték téged, ébredj rá!
Ki figyel, ha nem te; ki áll a vártán?
BOSSZÚ Fogd vissza magad! És ne háboríts!
ANDREA Fel, ha a szerelem, mint hajdanán,
Megterem még a pokol talaján!
Lorenzo s Hieronimo összeállt,
S a bosszúnk útján épül barikád!
BOSSZÚ Ébredj, mert már nekünk bealkonyul!
Földlakók szava: porladó agyag;
Álomanyag.
Andrea, tartsd magad! Alszom, lehet,
De lelkük bábjaik én rángatom.
Tudhatnád, szegény Hieronimo
Nem tudja elfelejteni fiát.
Ha alszom is, el nem halok: a csönd
Alatt a végzet rág alagutat,
Az álom földi trükk, nem
BOSSZÚ fegyverszünet.
Figyeld csak meg, mily tétlenül aludt
A Bosszú szelleme, s talán megérted,
Mit tartogat a gyilkosnak a végzet.

Némajáték

ANDREA Ne aludj! Mit láttam, nekem magas.
BOSSZÚ Az a kettő nászi fátylát emel,
S a déli nap tüzével ring a láng;
De nyomukban sötét Hymen liheg,
Lobog utána vérnarancs uszálya,
S úgy fullasztja vérbe a lobogást,
Mint ki nem akarja a folytatást.
ANDREA Érttem már, s megnyugodtam.
Köszönöm
Neked s az alvilág erőinek,
Hogy seb-szívemre kötést téptetek.

¹⁸ Olasz. Ford.: Ó, ki kezével túlzón simogat, / Már készíti a méregpoharat.

BOSSZÚ Pihenj! Én kivárom, mi hátravan.
Meglesz; s tanuld meg – hallgatni arany!

NEGYEDIK FELVONÁS

I. színp

Jön Hieronimo és Bel-Imperia

BEL-IMPERIA A fiad emlékét így ringatod?
Hamisítva voltak érzéseid?
Hitvány természet öntöztek könnyeid!
Hieronimo, ez a szenvedély,
Ez a lázadás, jajveszékelés
Bongatta meg barátaid szívét?
Ó, torzszülött apa! Hazug világ!
Milyen melegség mögé rejtéd magad,
Mily filléres feloldozást remélsz,
Ha a többség megvetése elér?
Így leírni a halálát s hiányát,
Kíró! megírtam, és te is tudod,
Hogy vérét folytatták az aljasok...
Kínozzon szégyen, Hieronimo,
Tanmese leszel és szállóige:
„Ki saját sarja sorsát írta le!”
Csak anyja szenved hát a

gyermekeknek,
De a szörnyapák szép könnyen adják fel,
Kit totyogó gonddal s korgó gyomorral
Neveltek, hogy eldobják egy fintorral –
Hozzád képest kívülálló vagyok,
De akarom a pribékek halálát,
És érte a bosszút fel nem adom;
Az én nyugalmam csak önuralom.
Most esküszöm a föld s a menny előtt,
Feledd bár a szeretet parancsát,
Feledd bár bosszúd minden ügybaját,
Magam küldöm pokolra lelküket,
Kik őt a halál torkán lelökték.
HIERONIMO De jól hallom, hogy Bel-Imperia
Épp bosszút fogadni kegyeskedett?
Úgy az egek sodornak minket révbe,
S mind a kényes szentek szólítanak,
Hogy vegyük kézbe mi a sorsunkat.
Most már tudom, igaz volt minden szó:
Bevallom, levelét kézhez vettem,
Melyben fiam halálát ecsetelte;
Bocsánat, hölgyem, bocsánat nekem
Akkori hitetlen félelmemért!
S ne higgye, hogy aztán hűtlen
BOSSZÚ henyéltem,
S hogy fortyogó bosszúm kihűlni
BOSSZÚ hagytam.

Hallja hát, s adja beleegyezését,
De el ne árulja szándékomat:
Rég elterveztem már azok halálát,
Kik esztelen elszedték életét.
BEL-IMPERIA Én veled tartok, és tartom a szám,
S cinkelt lapokkal leszek cinkosod,
Ha így bűnhődnek meg a gyilkosok.
HIERONIMO Rajta hát! S bármi eszközhöz nyúlnék,
Legyen, kérem, segítő jobbkezem;
A terv, itt benn e fejben készen áll.
Már jönnek is!

Jön Lorenzo és Balthazar

BALTHAZAR Hogy vagyunk, hogy
HIERONIMO vagyunk?
LORENZO Csak nem épp a hölgynek udvarolunk?
HIERONIMO Dehogynem, csak épp fél szívvel teszem,
Hiszen az ő szíve önnél hever.
LORENZO Hieronimo úr, most vagy soha –
HIERONIMO Most segítsen, ha tud.
Hogy én, pont én?
Mért ne? Segíték én, holtbiztosan,
Bőven van rá okom,
Isten a tanúm.

BALTHAZAR	<p>Őn volt oly kegyes, S a portugál követ fogadására Urunknak jelmezes show-t készített. Ha cizellált műveltségét ismét Latba vetné, és egy hasonlót szülne Apámnak az esküvő estéjére, Vagy bármi jó, vidám attrakciót, Az lekötelezné az elitet. Csak ennyi?</p>	BALTHAZAR HIERONIMO LORENZO HIERONIMO BEL-IMPERIA HIERONIMO	<p>S tudom is, hogy játszom a szerepet! És mi jut nekem? Nagy szerep: Soliman lesz, a török. S én? Őn Erastus, rhodosi lovag. S én? Igazságosztó, szüzi Perseda. Uraim, ezek itt a szerepek, Hogy ki-ki megtanulja szövegét, És eljátszhassa a darab szerint. Őn egy török turbánt szerezzen, Török szablyát s fekete álszakállt (<i>Atad egy papírt Balthazarnak</i>), Őn, Rhodos lovagjaként, keresztet (<i>Lorenzónak is odaadja a szerepét</i>); És a hölgy öltön szüzi holdruhát (<i>Egy harmadik papírt Bel-Imperiának</i> <i>nyújt át</i>), Mint Phoebe, Flóra vagy Diana – mely Ízlésével leginkább egyezik. Én magam is majd felszerelkezem, Díszletre, kellékre, drapériára Költöm el a váltságdíj összegét, És tudni fogja az egész világ: Nem felejtí Hieronimo fiát. Egy komédia nem volna illőbb? Egy komédia? Fúj! Na azt csak a csőcselék zabálja, De koronás fők gyülekezetének Csak fenséges tragédia való; Kőkomor <i>cothurnusos</i> darab, Mí velőt ráz, s tanít királyokat. Uraim, ezt úgy kell előadnunk, Hogy az est hangulatát megragadjuk. Az olaszok voltak ebben nagyok; Úgy elmélyültek egy óra alatt – Hibátlanul lökték a jambusokat. Így lehet, Párizsban láttam ilyet, A francia csepürágók között. Párizsban? Hát ezek a franciák! Uraim, valami még hátravan. El ne feledkezzék már semmiről! Csak arról lenne szó, hogy ez a sok szó Idegen nyelveket kíván; A sokszínűség jobban gyönyörködtet. Őn, uram, latinul, én görögül, Őn olaszul, s ön, Bel-Imperia, Mert tudom, járatos a társalgásban, Majd franciául mondja szövegét. Legyek nyakatekert s ravasz, mint ők? Szörnyű káosz keveredhet ebből, Ki érti majd e szóösszeveket? Így kell lennie, mert a végkifejlet Ezzel nyer mindent átfogó értelmet. S majd én, egy nagy beszédben én Rántom le minden részletről a leplet, Egy függöny mögötti nagyjelenetben. Ígérem, minden napfényre kerül, Egy felvonásban minden kiderül; Ha fecsegős, a darab nem ütős.</p>
HIERONIMO BALTHAZAR HIERONIMO	<p>Össz-vissz erről lenne szó... Meglesz. Nem maradok adósotok. Zöldkoromban, mikor eszem virult, Az alanyi költészet csenevész Bokrán arattam, mely sikert, babért Nem termett; műkedvelőként ismernek...</p>	BALTHAZAR HIERONIMO	<p>Egy komédia? Fúj! Na azt csak a csőcselék zabálja, De koronás fők gyülekezetének Csak fenséges tragédia való; Kőkomor <i>cothurnusos</i> darab, Mí velőt ráz, s tanít királyokat. Uraim, ezt úgy kell előadnunk, Hogy az est hangulatát megragadjuk. Az olaszok voltak ebben nagyok; Úgy elmélyültek egy óra alatt – Hibátlanul lökték a jambusokat. Így lehet, Párizsban láttam ilyet, A francia csepürágók között. Párizsban? Hát ezek a franciák! Uraim, valami még hátravan. El ne feledkezzék már semmiről! Csak arról lenne szó, hogy ez a sok szó Idegen nyelveket kíván; A sokszínűség jobban gyönyörködtet. Őn, uram, latinul, én görögül, Őn olaszul, s ön, Bel-Imperia, Mert tudom, járatos a társalgásban, Majd franciául mondja szövegét. Legyek nyakatekert s ravasz, mint ők? Szörnyű káosz keveredhet ebből, Ki érti majd e szóösszeveket? Így kell lennie, mert a végkifejlet Ezzel nyer mindent átfogó értelmet. S majd én, egy nagy beszédben én Rántom le minden részletről a leplet, Egy függöny mögötti nagyjelenetben. Ígérem, minden napfényre kerül, Egy felvonásban minden kiderül; Ha fecsegős, a darab nem ütős.</p>
LORENZO HIERONIMO	<p>S hol itt az összefüggés? Ejnye hát, De gyorsan akarja a rejtély kulcsát! Nos, Toledóban voltam még diák, S akkortájt írtam egy tragédiát... (<i>Előhúz egy könyvet</i>) Uraim, itt a mű, Rég porosodott, most akadtam rá. Mármost urak, ha kedvükbe fogadnak, Együtt eljátszhatnák a darabot – Úgy értem, ki-ki saját szerepét –, Hátborzongató siker lesz, tudom, S szétszedi önöket a publikum. Velünk játszatná a tragédiát? Uraim, Nerónak sem derogált, S királyoknak volt fő szórakozás Az elmét élesítő blattolás.</p>	BALTHAZAR HIERONIMO	<p>Egy komédia? Fúj! Na azt csak a csőcselék zabálja, De koronás fők gyülekezetének Csak fenséges tragédia való; Kőkomor <i>cothurnusos</i> darab, Mí velőt ráz, s tanít királyokat. Uraim, ezt úgy kell előadnunk, Hogy az est hangulatát megragadjuk. Az olaszok voltak ebben nagyok; Úgy elmélyültek egy óra alatt – Hibátlanul lökték a jambusokat. Így lehet, Párizsban láttam ilyet, A francia csepürágók között. Párizsban? Hát ezek a franciák! Uraim, valami még hátravan. El ne feledkezzék már semmiről! Csak arról lenne szó, hogy ez a sok szó Idegen nyelveket kíván; A sokszínűség jobban gyönyörködtet. Őn, uram, latinul, én görögül, Őn olaszul, s ön, Bel-Imperia, Mert tudom, járatos a társalgásban, Majd franciául mondja szövegét. Legyek nyakatekert s ravasz, mint ők? Szörnyű káosz keveredhet ebből, Ki érti majd e szóösszeveket? Így kell lennie, mert a végkifejlet Ezzel nyer mindent átfogó értelmet. S majd én, egy nagy beszédben én Rántom le minden részletről a leplet, Egy függöny mögötti nagyjelenetben. Ígérem, minden napfényre kerül, Egy felvonásban minden kiderül; Ha fecsegős, a darab nem ütős.</p>
BALTHAZAR HIERONIMO	<p>Várj, Hieronimo, zokon ne vedd, A herceg csak kérdezett. Szavamra, ha komolyan gondolod, Belemegyek.</p>	BALTHAZAR HIERONIMO	<p>Egy komédia? Fúj! Na azt csak a csőcselék zabálja, De koronás fők gyülekezetének Csak fenséges tragédia való; Kőkomor <i>cothurnusos</i> darab, Mí velőt ráz, s tanít királyokat. Uraim, ezt úgy kell előadnunk, Hogy az est hangulatát megragadjuk. Az olaszok voltak ebben nagyok; Úgy elmélyültek egy óra alatt – Hibátlanul lökték a jambusokat. Így lehet, Párizsban láttam ilyet, A francia csepürágók között. Párizsban? Hát ezek a franciák! Uraim, valami még hátravan. El ne feledkezzék már semmiről! Csak arról lenne szó, hogy ez a sok szó Idegen nyelveket kíván; A sokszínűség jobban gyönyörködtet. Őn, uram, latinul, én görögül, Őn olaszul, s ön, Bel-Imperia, Mert tudom, járatos a társalgásban, Majd franciául mondja szövegét. Legyek nyakatekert s ravasz, mint ők? Szörnyű káosz keveredhet ebből, Ki érti majd e szóösszeveket? Így kell lennie, mert a végkifejlet Ezzel nyer mindent átfogó értelmet. S majd én, egy nagy beszédben én Rántom le minden részletről a leplet, Egy függöny mögötti nagyjelenetben. Ígérem, minden napfényre kerül, Egy felvonásban minden kiderül; Ha fecsegős, a darab nem ütős.</p>
LORENZO	<p>Akkor én is játszom egy szerepet. Jó uram, ha így alakult, felkérné Becsés hűgát is, hogy szerepeljen? Tudják, nő nélkül nincs tragédia. Nem kell engem nagyon kapacitálni, Jó muri lesz, s nincs pénz, hogy kihagynám.</p>	LORENZO HIERONIMO	<p>Egy komédia? Fúj! Na azt csak a csőcselék zabálja, De koronás fők gyülekezetének Csak fenséges tragédia való; Kőkomor <i>cothurnusos</i> darab, Mí velőt ráz, s tanít királyokat. Uraim, ezt úgy kell előadnunk, Hogy az est hangulatát megragadjuk. Az olaszok voltak ebben nagyok; Úgy elmélyültek egy óra alatt – Hibátlanul lökték a jambusokat. Így lehet, Párizsban láttam ilyet, A francia csepürágók között. Párizsban? Hát ezek a franciák! Uraim, valami még hátravan. El ne feledkezzék már semmiről! Csak arról lenne szó, hogy ez a sok szó Idegen nyelveket kíván; A sokszínűség jobban gyönyörködtet. Őn, uram, latinul, én görögül, Őn olaszul, s ön, Bel-Imperia, Mert tudom, járatos a társalgásban, Majd franciául mondja szövegét. Legyek nyakatekert s ravasz, mint ők? Szörnyű káosz keveredhet ebből, Ki érti majd e szóösszeveket? Így kell lennie, mert a végkifejlet Ezzel nyer mindent átfogó értelmet. S majd én, egy nagy beszédben én Rántom le minden részletről a leplet, Egy függöny mögötti nagyjelenetben. Ígérem, minden napfényre kerül, Egy felvonásban minden kiderül; Ha fecsegős, a darab nem ütős.</p>
BALTHAZAR HIERONIMO	<p>Jól van, nagyon jól... Csupán annyit még, Hogy úgy terveztem eredetileg, Polgárookra, diákokra osztanám, Akik betanulnák a szöveget. Most udvaroncok s hercegek kapják, Kik tudják, hogyan szövegjeljenek; A rizsa a túlélés záloga. Meghallgatnánk a sztori lényegét... Természetes. A spanyol krónikák Többször említik Rhodos lovagját. Ez a lovag eljegyzett s elvett végül Egy bizonyos Persedát, ki olasz volt. Ki csak ránézett, rabja lett a szép Hölgynek; nos, ugyanígy járt Soliman, A pazar menyegző díszvendége. E Soliman is váltott taktikákkal Küzdött kegyéért, de alulmaradt. Este, ott, meggyóna sértett baját Egyik főemberének, egy basának, Ki próbálta puhítani a nőt, S arra jutott, ura csak úgy ér révbe, Ha a friss férjet felküldik az égbe – És fel is küldték aznap este még. A hölgyben perzselő gyűlölet támadt, Látva a Soliman aljas tettét, S hogy ne uralja őt a főbasa, Öngyilkos lett, ez a tragédia. Csodálatos!</p>	BALTHAZAR HIERONIMO LORENZO HIERONIMO	<p>Egy komédia? Fúj! Na azt csak a csőcselék zabálja, De koronás fők gyülekezetének Csak fenséges tragédia való; Kőkomor <i>cothurnusos</i> darab, Mí velőt ráz, s tanít királyokat. Uraim, ezt úgy kell előadnunk, Hogy az est hangulatát megragadjuk. Az olaszok voltak ebben nagyok; Úgy elmélyültek egy óra alatt – Hibátlanul lökték a jambusokat. Így lehet, Párizsban láttam ilyet, A francia csepürágók között. Párizsban? Hát ezek a franciák! Uraim, valami még hátravan. El ne feledkezzék már semmiről! Csak arról lenne szó, hogy ez a sok szó Idegen nyelveket kíván; A sokszínűség jobban gyönyörködtet. Őn, uram, latinul, én görögül, Őn olaszul, s ön, Bel-Imperia, Mert tudom, járatos a társalgásban, Majd franciául mondja szövegét. Legyek nyakatekert s ravasz, mint ők? Szörnyű káosz keveredhet ebből, Ki érti majd e szóösszeveket? Így kell lennie, mert a végkifejlet Ezzel nyer mindent átfogó értelmet. S majd én, egy nagy beszédben én Rántom le minden részletről a leplet, Egy függöny mögötti nagyjelenetben. Ígérem, minden napfényre kerül, Egy felvonásban minden kiderül; Ha fecsegős, a darab nem ütős.</p>
LORENZO BEL-IMPERIA	<p>Mondd, Hieronimo, Mi történt később evvel a basával? Velet? Jaj, hát úzte a bűntudat, S végül egy hegyen lógta ki magát. Hm. S melyikünknek jut ez a szerep? Ó, nekem, urak, ne aggódjanak; Ígérhetem, a gyilkos én leszek,</p>	BALTHAZAR HIERONIMO LORENZO	<p>Egy komédia? Fúj! Na azt csak a csőcselék zabálja, De koronás fők gyülekezetének Csak fenséges tragédia való; Kőkomor <i>cothurnusos</i> darab, Mí velőt ráz, s tanít királyokat. Uraim, ezt úgy kell előadnunk, Hogy az est hangulatát megragadjuk. Az olaszok voltak ebben nagyok; Úgy elmélyültek egy óra alatt – Hibátlanul lökték a jambusokat. Így lehet, Párizsban láttam ilyet, A francia csepürágók között. Párizsban? Hát ezek a franciák! Uraim, valami még hátravan. El ne feledkezzék már semmiről! Csak arról lenne szó, hogy ez a sok szó Idegen nyelveket kíván; A sokszínűség jobban gyönyörködtet. Őn, uram, latinul, én görögül, Őn olaszul, s ön, Bel-Imperia, Mert tudom, járatos a társalgásban, Majd franciául mondja szövegét. Legyek nyakatekert s ravasz, mint ők? Szörnyű káosz keveredhet ebből, Ki érti majd e szóösszeveket? Így kell lennie, mert a végkifejlet Ezzel nyer mindent átfogó értelmet. S majd én, egy nagy beszédben én Rántom le minden részletről a leplet, Egy függöny mögötti nagyjelenetben. Ígérem, minden napfényre kerül, Egy felvonásban minden kiderül; Ha fecsegős, a darab nem ütős.</p>
HIERONIMO	<p>Megléatom, Hogy omlik rád Babel tornya, barátom, Mit földig rombol le az ég keze. Ha e darab nem lesz szenzáció, Úgy üldöz a sors, Hieronimo.</p>	HIERONIMO	<p>Egy komédia? Fúj! Na azt csak a csőcselék zabálja, De koronás fők gyülekezetének Csak fenséges tragédia való; Kőkomor <i>cothurnusos</i> darab, Mí velőt ráz, s tanít királyokat. Uraim, ezt úgy kell előadnunk, Hogy az est hangulatát megragadjuk. Az olaszok voltak ebben nagyok; Úgy elmélyültek egy óra alatt – Hibátlanul lökték a jambusokat. Így lehet, Párizsban láttam ilyet, A francia csepürágók között. Párizsban? Hát ezek a franciák! Uraim, valami még hátravan. El ne feledkezzék már semmiről! Csak arról lenne szó, hogy ez a sok szó Idegen nyelveket kíván; A sokszínűség jobban gyönyörködtet. Őn, uram, latinul, én görögül, Őn olaszul, s ön, Bel-Imperia, Mert tudom, járatos a társalgásban, Majd franciául mondja szövegét. Legyek nyakatekert s ravasz, mint ők? Szörnyű káosz keveredhet ebből, Ki érti majd e szóösszeveket? Így kell lennie, mert a végkifejlet Ezzel nyer mindent átfogó értelmet. S majd én, egy nagy beszédben én Rántom le minden részletről a leplet, Egy függöny mögötti nagyjelenetben. Ígérem, minden napfényre kerül, Egy felvonásban minden kiderül; Ha fecsegős, a darab nem ütős.</p>
BALTHAZAR HIERONIMO	<p>Mi történt később evvel a basával? Velet? Jaj, hát úzte a bűntudat, S végül egy hegyen lógta ki magát. Hm. S melyikünknek jut ez a szerep? Ó, nekem, urak, ne aggódjanak; Ígérhetem, a gyilkos én leszek,</p>	BALTHAZAR HIERONIMO LORENZO	<p>Egy komédia? Fúj! Na azt csak a csőcselék zabálja, De koronás fők gyülekezetének Csak fenséges tragédia való; Kőkomor <i>cothurnusos</i> darab, Mí velőt ráz, s tanít királyokat. Uraim, ezt úgy kell előadnunk, Hogy az est hangulatát megragadjuk. Az olaszok voltak ebben nagyok; Úgy elmélyültek egy óra alatt – Hibátlanul lökték a jambusokat. Így lehet, Párizsban láttam ilyet, A francia csepürágók között. Párizsban? Hát ezek a franciák! Uraim, valami még hátravan. El ne feledkezzék már semmiről! Csak arról lenne szó, hogy ez a sok szó Idegen nyelveket kíván; A sokszínűség jobban gyönyörködtet. Őn, uram, latinul, én görögül, Őn olaszul, s ön, Bel-Imperia, Mert tudom, járatos a társalgásban, Majd franciául mondja szövegét. Legyek nyakatekert s ravasz, mint ők? Szörnyű káosz keveredhet ebből, Ki érti majd e szóösszeveket? Így kell lennie, mert a végkifejlet Ezzel nyer mindent átfogó értelmet. S majd én, egy nagy beszédben én Rántom le minden részletről a leplet, Egy függöny mögötti nagyjelenetben. Ígérem, minden napfényre kerül, Egy felvonásban minden kiderül; Ha fecsegős, a darab nem ütős.</p>

2. szín

Hieronimo házának kertje
Isabella jön, kezében egy kés

ISABELLA

Órjít a sok hang! Gyáva gyilkosok!
Király! Ha szájalom, se szent szavak
Végaszra, revánsra nem hajtanak,
Magam állok bosszút e helyen itt,
Hol legyilkolták imádott fiam.
(*Lecsapkodja a fa zöldjét*)
Kivégzem az átkozott ágaid,
Te fenyegető, fatális fenő!
Szakítsd le, Isabella, tépd le mindet,
Gyújtsd fel gyökerétől, honnan kinőtt!
Itt nem marad se háncs, se ág, se tő,
Se túlevél, se mag, se gallyazat;
Koronád itt rohad e kerti poszton,
Csak bent szúrsz tovább, e lelki

komposzton!

Legyen meddő örökre ez a kert,
Földje ugar, s átkozott, átkozott,
Ki arra gondol, hogy megművel!
Keletről fújó kénszagú huzat
Döglessze szét a palántáidat,
Kígyók mérge marjon a fű alatt;
S kerül mint pestisest, ki erre téved,
S hozzád nem érve révedve motyogja:
„Ott pusztult orvul Isabel fia!”
Jaj, itt pusztult, s én rá itt borulok!
Jaj, itt vádol engem szomjas szelleme:
„Bosszú rá, ki bosszútlanul hagyott!”
Hieronimo, jöjj gyorsan fiadhoz,
Engem a kín s a bú utána csalt,
S hallom, már hallom, hívja

Rhadamantust.

Jöjj, s magyarázd ki, Hieronimo,
Hogy úszhatták meg a gazemberek,
Kik kilopták kicsimből a lélegzetet.
Nem: te csak a bosszút késleltetted,
És orgyilkosait kényeztetted,
S csak bennem forog az iszony –
amíg bírom...

S ahogy e fának nem lesz folytatás,
Úgy méhem se adjon több életet,
S e késsel kitérom mellem kapuját:
Szegény, nem feledi mohó kisfiát.
(*Mellébe döfi a kést*)

3. szín

Jön Hieronimo; egy függőnyt rögzít fel. Belép Don Cyprian

DON CYPRIAN

Nocsak, Hieronimo, egyedül?
Hol vannak a többiek?

HIERONIMO

Uram, ez a szerző szörnyű joga:
Minden után maga koslat, ha jót
Akar. Most, hogy itt van,

megkérhetném,

Vinne egy súpópéldányt a királynak?
(*Félre*) Jobb lenne, ha tudná, este mi vár rá.
(*Átad egy példányt*)

DON CYPRIAN

Átadom.

HIERONIMO

Még valamit, uram.

DON CYPRIAN

Igen?

HIERONIMO

Hadd kérjem meg rá: ahogy a kíséret
A zsöllén át a karzatra felér,
Dobja le a kulcsát ide, nekem.

DON CYPRIAN

Nincs akadálya. (*El*)

HIERONIMO

Kész van, Balthazar?

Hozzon párnát meg széket a királynak!

Megjelenik Balthazar, egy széket cipel

BALTHAZAR

HIERONIMO

Ügyes fiú. A színlapot oda!
A szín Rhodos. Mi, már áll a szakáll?
Félig. A fele itt van a kezembe!
Botrány! Siessen, félmunkát akar?

Balthazar el

Most szállj magadba, Hieronimo...
Emlékezz minden trükkre, aljas szóra,
Mellyel életed a gyilkos besózta,
S végül, de leginkább Isabellára,
Drága feleségre, legjobb anyára,
Kit öngyilkosságba űzött a bánat.
Idő van! Órád most üti: „bosszú!”
Kész a mű, címe: „Eszelős bosszú”,
Rajta, most az egyszer ne játssz rosszul:
Egy maradt csak neked, hogy jól
bosszulj! (*El*)

4. szín

Jön a spanyol király, a portugál alkirály (Kiskirály), Don Cyprian és kíséret

KIRÁLY

Kedves felekirályom, élvezd hát
A török Soliman tragédiáját,
Melyet kedvedért herceg fiad,
Unokaöcsém s húgom ad elő.
Bel-Imperia?

KISKIRÁLY

KIRÁLY

Ó, s a főügyész Hieronimo,
Kinek ötlete volt e társulat.
Lám, a spanyol intelligencia
Így múlat időt. Te légy a sűgóm,
Öcsém: ez itt a rövid kivonat.

(*Átadja Don Cypriannak a súpópéldányt*)

„Kegyes olvasó, Hieronimo jelen színdarabját, melyben a szereplők különböző nyelveken szólnak meg, jónak láttuk teljes terjedelmében angolra fordítani a könnyebb érthetőség kedvéért.”

Jön Balthazar, Bel-Imperia és Hieronimo

BALTHAZAR/SOLIMAN

Basa, Rhodos miénk: az egeket
S Szent Mohamedet illeti a hála,
De tiéd minden kegy s kitüntetés;
Bármit kívánsz: adom, tiéd lehet,
Mert hagyján, hogy Rhodost nekem
igáztad,

De hogy Persedát, a hitetlen nimfát,
E dús, bontatlan bimbót sem gyaláztad –
Ez fő érdemed. Szeme mint a mágnes
Vonzza

Soliman tájolhatatlan szívét.

KIRÁLY

Látod, portugál létére fiad
Mily jól személyesít török szultánt –
Ily korhú hősszerelmes nincs is tán!
Leckéit Bel-Imperiádtól vette!

KISKIRÁLY

DON CYPRIAN

HIERONIMO/BASA

BALTHAZAR/SOLIMAN

HIERONIMO/BASA

BALTHAZAR/SOLIMAN

De szerelemben önmagát hergelte.
Mi kéjt csak nyújt a föld, önt illeti, uram.
Csekély a kéj, ha nem Persedán ér!
Hajoljon Perseda uram kegyéért!
Nem hajlik felém, nem ez a karmája,
De hajthatatlan vonz a karizmája.
Most jöjjön be a rhodosi lovag,
Erasto, mindennél drágább barát,
Hogy lássa szerelmemet, Persedát!

Jön Lorenzo/Erasto

KIRÁLY

Ni! Bátyó, nézz már bele a füzetbe,
Az ott Lorenzo – de milyen szerepbe?
Ah, Erastóm! Perseda nagyon várt!
Háromszor boldog Erasto, hogy lát.
Oda Rhodos, de szívem örömet
Semmi meg nem törheti, mert te élsz!

Soliman a háttérben sutyorog a Basával

BALTHAZAR/SOLIMAN

Te Basa, e kettő egymásba zúgott:
Lelkem úrnője, Perseda s Erasto!

HIERONIMO/BASA

Zúgjon, nagyúr, a pokolba Erasto,
S nem lesz többet Perseda könnyfakasztó!

BALTHAZAR/SOLIMAN

Ejnye, ó a barátom, s amíg él,
Hordja Perseda szerelme terhét.

HIERONIMO/BASA
BALTHAZAR/SOLIMAN
HIERONIMO/BASA
BALTHAZAR/SOLIMAN

HIERONIMO/BASA

BEL-IMPERIA/PERSEDA
BALTHAZAR/SOLIMAN

BEL-IMPERIA/PERSEDA

KIRÁLY
HIERONIMO
KISKIRÁLY

KIRÁLY
HIERONIMO

Terhe neked fáj: hordja el magát!
De barát! Ilyet az ember ne öljön.
De ha rivális, meg kell hogy dögljön!
Mehet! Szerelemben mindent lehet.
De azért fáj, hogy így hagy minket itt...
(A Basa becserkészi Erastót)
Erasto, a szultánom üdvözlő,
Én hozom el neked üzenetét;
Tömören annyi: „örök jó estét!” (Leszúrja)
Nézd, Soliman: Erasto elesett!
De Soliman él, s vigaszt nyújt neked!
Gyönyörkirálynő, ne a halált pártold,
De szenvedő magamra vedd szemed,
Ki él, s kit szépséged megmérgezett,
S kinek kórjára kúra te lehetsz!
Ne zsarolj, zsarnok, kirád nem leszek,
Nyűgös panaszkod csak győtri fületem,
Aljas hentesed – az való neked,
E basáskodó gyilkos: jobbkezed!
Mindent elérsz, mi hatalmadban áll?
Perseda szívét be nem veszed!
Szívét a bosszú sánca védi meg,
S hitványságodért, herceg, így fizet,
(Leszúrja a herceget)
De önmagát sem kímélheti meg!
(Leszúrja önmagát)
Pompás! Főügyész – bevaló darab!
Ugye hitelesen játszottá el?
De Bel-Imperia, ígérje meg,
A való világban nem tesz ilyet!
Pompás! Most mi jön, Hieronimo?
Most Hieronimo következnek;
Hátrahagyjuk a nyelvi zűrzavart,
Végző jön: ugye értik a magyart?
Még hiszik, de hatalmas tévedés,
Jó kis színházat láttak, tanmesét,
S mint színész, csak beleéltük magunk:
Egy jelenetben kicsit meghalunk
– Mint Ajax vagy egy római nemes –,
S a sminket lemosva feltámadunk,
S a néző holnap jót kuncog rajtunk.
Hát nem. A nevem: Hieronimo,
Síró apja egy sírba szállt fiúnak,
Ki elmond most egy utolsó mesét,
És nem e fércműnek tart gyászmisét.
Szemük, látom, magyarázatra vár;
Lesz: s ha nem értik, nem az én hibám.
(Elhúzza a függőnyt; láthatóvá válik fia
holtteste)

Tetszik a show? Legeljék a látványt!
Itt fekszik reményem: halott remény;
Itt fekszik szívem: nincsen benne vér;
Itt fekszik kincsem: már semmit nem ér;
Itt fekszik jövőm: vajon mit ígér?
Reményem, szívem, jövőm s a kincsem
Elvették, elhamvadt: semmim sincsen.
E sebeken kiszállt lélegzetem,
E haláljelek engem kijelöltek.
S e gyűlölet érzésből született!
Gyűlölet? Az: Lorenzo s Balthazar.
Ok? Fiam s Bel-Imperia szerelme.
S az éj, a leples, cinkos bűnsegély
Puha kődbe lopta léptük nesztét,
Fakó fezzel fedett gyilkos szemet,
És fészket rakott nekik, leshelyet,
Lerohanni lopva Horatiót.
Onnan surrant ki a sintérsereg,
S szúrták, míg teste kiféheredett.
Sikolt! Hallom, s hallom egyre megint,
Ahogy visszhangzik, s a velőmet rázza;
Futok, ahogy bírok, a hang felé,
S ott függ egy fán a test, saját fiam,
Sebek kússzák körbe... nézzék csak! Itt van!
Mit gondoltok, fáj szívemnek a
látvány?
Beszélj, portugál, te talán megérted,
Most, hogy fiadért ráz a zokogás,
Hogy nyüsizhettem én Horatiómért!
S te, uram, kinek fia látszatbékét

Kötött, s hálómbe cselezte magát,
S húgyagyú öregnek aposztrofált,
S röhögve súgta: „Isten bárgyú barma!”
Nos, önnek hogy ízlik a darabom?
Nézzék, kérem, e véres zsebkendőt,
Melyet halott fiam fölé hajolva
Elrohanó vérpatakjába mostam.
Megőriztem – tessék –, itt van az

ómen,
Melyet szakadt szívem fölé kötöztem,
Hogy sajogjon, ha néha elgyengültem,
Míg bosszúmat a gyilkoson kitöltöttem.
Nem kell már! Vége. A lelke beforr.
Azért játszottam magam a basát,
Hogy Lorenzo a kezembe kerüljön,
S azért rendeztem úgy, hogy ő legyen
Nemes Erastóként a fő helyen,
Hogy legyilkolhassam kényelmesen.
S ugyanígy, az ön fia, Balthazar
Volt Soliman, hogy Bel-Imperia
Persedaként elvegye életét.
Azért kapta tragikus szerepét,
Hogy ledöfje, ki megsértette őt.
Szegény lány, túljátszotta szerepét –
Az eredetiben végez magával,
De én, mert őszintén kedveltem őt,
Nos, szerzőként átírtam a jövőt,
De úgy szerette ő gyűlölt fiam,
Hogy érte önként halálba rohant.
S most, urak, hölgyek, engem

nézzetek,
Tragédiánk szerzőjét, ripacsát,
Ki a saját sorsát öklében rázva
Int nektek: „Szerepem halálkomoly,
S végső célom a garantált siker!”
Uracsák, ez a várva várt finálé,
Titkom nem maradt, s most jön a
végjáték!
(Kirohan, hogy felkösse magát; bezárja
az ajtót)

KIRÁLY
KISKIRÁLY

Halljátok ezt? Gyorsan! Kapjátok el!
Őcsém, hallod? A fiadat megölték!
Elárultak! Balthazarom halott!
Ajtót betörni, ne hagyják meghalni!

Betörnek az ajtót, és visszatoloncolják Hieronimót

Hieronimo, tégy őszinte, feltáró
vallomást –

HIERONIMO
KIRÁLY
KISKIRÁLY
DON CYPRIAN
HIERONIMO
DON CYPRIAN
KISKIRÁLY
KIRÁLY

Hajad szála se görbülni, esküszöm!
Jól halom – babra kezdedbe tegyem,
Mít fiamnak adtam, az életem?
Te átkozott bohóc,
Ne gátold a halálba készülőt!
Beszélj, áruló! Véres gyilkos, vallj!
Már kezemben vagy – úgys kiszedem!
Mért követted el aljas tettetted?
Mért kellett megölnöd pont Balthazart?
Lemészároltad mindkét gyermekem!¹⁹
Szavak, szavak!
Nos, éppoly drága volt nekem fiam,
Mint neked, neked vagy neked tiéd,
S ártatlan szívét átdöfte Lorenzo –
Ő s Balthazar lett bosszúm eszköze,
S velük nyert bosszúm kielégülést;
Most lelkükön a túlvilág ítél,
És semmi volt ez ahhoz, ami ott lesz.
De kik voltak a bűnsegédek?
Főképp a lányod, Bel-Imperia,
Fiam ügyében az ő keze van –
Láttam, mikor szúrt.

Miért nem beszélsz?

¹⁹ Az 1602-es évi kiadás tisztázatlan eredetű ötödik és utolsó kiegészítése itt kezdődik; mivel a jelenethez semmit sem tesz hozzá, inkább csak elvesz, nem fászanám vele az olvasót.

HIERONIMO Oszthat-e kisebb kegyet egy király,
Mint a hallgatás jogát? Legyen így!
Tetszik vagy nem, én akkor sem beszélek.
KIRÁLY Hívjátok a smaszserokat!
Megdolgoznak és énekelsz! Hieronimo
Valóban,
Kínozhatsz, gyötörhetsz, mint a fiad,
Mikor megölte egy szem fiamat,
Ám sosem bírsz rá, hogy felfedje szám,
Mit végleg titkosított az agyam.
Ezért, ne fecsegtél most már tovább
– Haláluk meghalták, bosszúm betelt –,
Itt van, vedd a nyelvem, aztán szívem!
(*Leharapja a nyelvét*)
KIRÁLY Az elképesztő, cinikus gazember!
Nézd: leharapta a saját nyelvét,
Csak hogy ne kelljen válaszolnia.
DON CYPRIAN De keze még van. Írja le!
KIRÁLY Ha nem volna hajlandó erre sem,
Oly rafinált halálban részesül,
Hogy az a legendák közé kerül.

Hieronimo jelzi a kezével, hogy kést kér, kihegyezni a tollát

DON CYPRIAN Azt hiszem, egy kést kér, tollat
hegyezni.

KISKIRÁLY Nesze, és ajánlom, igazat írj!
KIRÁLY Vigyázz, öcsém! El Hieronimót!

Hieronimo ledöfi Don Cypriant, azután önmagával végez

Volt kor, mi ennyi szörnyűséget szült?
Oda öcsém, oda a vérvonal,
Ha meghalok, nem lesz utódkirály.
Vigyétek el a hullát, hadd sirassuk,
Hadd gyászoljuk meg szeretett
öcsémet,
Legalább a sírban nyughasson el,
Még élnem kell, míg rám is jut lepel!
KISKIRÁLY Te, Don Pedro, tégy ugyanúgy, s emeld fel
Szerencsétlen, ifjan megölt fiam!
Rakj fel engem vele, s őt árny-
magammal
Egy kihalt hajó főárboc tövéhez,
Hadd cibáljon szél, s emeljen dagály
Scylla bőfögő, örvénylő ölébe
Vagy a dögletes Acheron tavába –
Nagyon hiányzol, fiam, Balthazar,
Nem jó hely Spanyolország, portugál!

*A trombiták gyászindulót harsognak. A spanyol király zokogva lépdél
öccse teteme után, a portugál alkirály (Kiskirály) karjaiban viszi fia
holttestét*

Andrea szelleme, Bosszú

ANDREA

5. szín

Most, hogy rémségek ringatták
reményem,
Kíoltja bosszúvágyamat a vér.
Horatiót megölték a lugasban,
Sunyi Serberine-t Pedro lőtte le,
Hazug Pedrót gőgje vitte kötéltre,
Isabel saját kezétől vérzett el,
A herceg volt nőm késhegyére ment,
Cypriant és aljas ivadékát
Hieronimo keze küldte át,
Didóként halt Imperiám halált,
S Hieronimo rést önmagán talált.
Nos – látványos volt, s lelkem kielégült.
Kérni fogom bájos Poserpinát,
Hogy alvilági hatalmával élve
Tegyen engem barátaim közé,
S a többit várja örök szenvedés.
Horatiót majd magam vezetem
Az örök csetepaté mezejére,
S Isabellát azok közé viszem,
Kik bérbé sírnak, de nem fáj nekik,
Imperiát meg boldoggá teszem,
S Vesta-szűzek közt tölti idejét,
Hieronimo Orpheushoz megy,
Hol elnyugszik végre, és műértő lesz.
De Bosszú, most aztán a szavad álljad –
Mit tegyek, hogy a többivel kibabráljak?
E kéz a pokolba int jó utat nekik,
S ott férgek, rémségek eszük veszik!
Jó Bosszú, még egy utolsó kérés:
Ne legyen sorsuk soha pihenés!
Egy títán máját keselyű zabálja –
Rakd be Cypriant, hadd legyen a párja;
Lorenzót kösd Ixion²⁰ kerekébe –
Érjen véget Ixion kínja már,
Héra felejtse, s talán megbocsát!
Balthazar lógjon Kiméra²¹ nyakán,
Véres szerelmét ott zokogja el,
S lássa, hogy boldogságunk hogy tüzel;
Hadd tolja Serberine azt a sziklát,
S hagyja Sisyphus²² már a mitoszát;
S a hazug Pedrót árulásáért
A fortyogó Acheron nyelje el,
S éljen, de haljon örök tűzhalált,
Átkozza Istent s a szentek raját!
Elébe hát barátoknak, ellenségnek!
Barátra üdv vár, ellenségre szörny-élet;
A halállal szűnik a föld baja,
De itt nincs tréfa, csak tragédia!

BOSSZÚ

ANDREA

BOSSZÚ

V É G E

²⁰ A görög-római mitológiában, mivel alantas földi szerelmével zaklatta Héra (Júnó) istennőt, büntetésből egy örökforgó kerékhez kötötték az alvilágban.

²¹ Khimera. A görög mitológia tűzokádó, oroslánfejű, kecsketestű és sárkányfarkú szörnye.

²² Mitológiai büntetésében Szisziüphosz arra ítéltetett, hogy újra és újra földi-
pelje szikláját a Hadész csúcsára, ahonnan az azonban újra és újra legör-
dült – büntetése tehát örök időkre szól (s meglehetősen unalmas).